

UNIVERZITET U SARAJEVU – FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA BOSANSKI, HRVATSKI I SRPSKI JEZIK

ZAVRŠNI RAD

Nekongruentni atribut u novinarsko-publicističkom stilu bosanskoga jezika

STUDENTICA:

Aldina Šaljić

MENTOR:

prof. dr. Ismail Palić

Sarajevo, 2024.

UNIVERSITY OF SARAJEVO – FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF BOSNIAN, CROATIAN AND SERBIAN LANGUAGE

FINAL MASTER'S THESIS

Non-congruent attribute in the journalistic-publicist style of the Bosnian language

STUDENT:

Aldina Šaljić

MENTOR:

prof. dr. Ismail Palić

Sarajevo, 2024.

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
Odsjek za bosanski, hrvatski i srpski jezik

Aldina Šaljić
Indeks br. 3794/2022; redovna studentica
Nekongruentni atribut u novinarsko-publicističkom stilu bosanskoga jezika
Završni diplomski rad
OBLAST: Sintaksa

Studentica:
Aldina Šaljić

Mentor:
prof. dr. Ismail Palić

Sarajevo, 2024.

Sažetak

U ovom smo se radu bavili nekongruentnim atributom u novinarsko-publicističkom stilu bosanskoga jezika. Na početku smo istakli definiciju Palića (u Jahić–Halilović–Palić 2000) kako je nekongruentni atribut član rečenice koji se “izriče funkcionalno preobraženim (adjektiviziranim) i, rijetko, adverbijalnim sintaksemama, koje ne prate gramatičke oznake roda, broja i padeža upravnih supstantivnih sintaksema”.

Analiziran je korpus koji sadrži tristo šezdeset osam primjera. Većina rada posvećena je supstantivnoj kategoriji u funkciji nekongruentnog atributa. Istaknuto je kako se svi zavisni padeži mogu naći u toj ulozi. Od genitivnih značenja u funkciji nekongruentnog atributa analizirano je posesivno. Ono se dijeli na dve podskupine – na značenje otuđive i neotuđive posesivnosti. U okviru ovog genitivnog značenja primijetili smo kako se teži uprosječivanju sintakse, pa se nekongruentni atribut potiskuje i zamjenjuje kongruentnim. Naime, kongruentni atribut specificira, a nekongruentni uopćava značenje. Navedena su pedeset tri primjera za ovo značenje. Dalje, kada je riječ o dativu, valja naglasiti da, iako je posrijedi padež koji se najčešće javlja uz glagole i u tradicionalnim se gramatikama njegova upotreba uz imenice smatra perifernom, u korpusu ukupno četrdeset šest pripada dativnom relacijskom značenju. To se značenje iskazuje besprijedložnim dativom i dativnim konstrukcijama s prijedlogom *prema*.

Što se tiče akuzativa, uvidjeli smo da mu se najčešće pripisuje funkcija bližeg objekta, no taj se padež, svakako, može javiti i u drugim službama. Kad je riječ o nekongruentnom atributu, najfrekventnije je značenje namjene, koje se izriče prijedlogom *za*. U korpusu je najveći broj primjera pronađen za ovo značenje (šezdeset devet).

Kad su posrijedi instrumentalna značenja u funkciji nekongruentnog atributa, pažnja se posvetila objekatskom. Ono se u okviru ovog padeža izražava besprijedložnim konstrukcijama te konstrukcijama s prijedlozima *za*, *nad* i *s(a)*. Utvrđeno je da su u novinarsko-publicističkom stilu najučestalije sintagme u kojim poziciju nadređenog člana vrši imenica nastala od glagola sa značenjem vladanja čime (*vladati*, *upravljati*, *rukovoditi* i dr.). Za ovo značenje pronađeno je šezdeset primjera. Posljednji padež o kojem smo govorili jeste lokativ. Korpus pokazuje kako je od lokativnih značenja mjesno najzastupljenije. Ono se ispoljava prijedlozima *u*, *na*, *po* i *pri*. Najrasprostranjenije su konstrukcije s prijedlogom *u*, zatim s *na*, potom s *pri* te s *po*. Pronađeno je četrdeset četiri

primjera za ovo značenje.

Pored supstantivne, funkciju nekongruentnog atributa može obavljati i adverbijalna kategorija riječi. Od priložnih značenja u ovoj funkciji najzastupljenije je mjesno (devetnaest primjera), zatim vremensko (jedanaest primjera), potom načinsko (osam primjera), a pronađen je samo jedan primjer za dopusno.

Kad je riječ o brojevima u funkciji nekongruentnog atributa, najzastupljenije su sintagme s prijedlogom *od*, zatim s prijedlogom *s(a)* i prijedložnim izrazom *u iznosu od*. Došli smo do dvadeset dva primjera. Konačno, verbalne sintagme u funkciji atributa nisu frekventne u korpusu (pronađeno je pet primjera).

KLJUČNE RIJEČI: *nekongruentni atribut, novinarsko-publicistički stil, sintaksa, sintagma, verbalna sintagma, supstantivna sintagma*

Abstract

In this paper, we dealt with the non-congruent attribute in the journalistic-publicistic style of the Bosnian language. At the beginning, we highlighted Palic's definition (in Jahić–Halilović–Palic 2000) that a non-congruent attribute is a member of a sentence that is “expressed by functionally transformed (adjectivized) and, rarely, adverbial syntaxes, which do not follow the grammatical markers of gender, number and case of administrative substantive syntaxes”.

A corpus containing three hundred sixty-eight examples was analyzed. Most of the work is devoted to the substantive category as a function of the non-congruent attribute. It was pointed out that all dependent cases can be found in that role. Of the genitive meanings in the function of non-congruent attribute, the possessive was analyzed. It is divided into two subgroups – the meaning of alienable and inalienable possession. Within this genitive meaning, we have noticed how the syntax is averaged out, so the non-congruent attribute is suppressed and replaced by the congruent one. Namely, the congruent attribute specifies, and the non-congruent attribute generalizes the meaning. Fifty-three examples are given for this meaning. Furthermore, when it comes to the dative, it should be emphasized that, although it is the middle case that occurs most often with verbs and in traditional grammars its use with nouns is considered peripheral, in the corpus a total of forty-six belong to the dative relational meaning. This meaning is expressed by the prepositionless dative and dative constructions with the preposition *prema*.

As for the accusative, we have seen that it is most often assigned the function of a closer object, but this case can certainly occur in other services as well. When it comes to a non-congruent attribute, the most frequent meaning is purpose, which is expressed by the preposition *za*. In the corpus, the largest number of examples was found for this meaning (sixty-nine).

When there are instrumental meanings in the function of a non-congruent attribute, attention is paid to the object. In this case, it is expressed by prepositionless constructions and constructions with prepositions *za*, *nad* and *s(a)*. It has been established that in the journalistic-publicistic style, the most frequent syntagms in which the position of the superordinate member is performed by a noun formed from a verb with the meaning of ruling what (*rule*, *manage* etc.). Sixty examples have been found for this meaning. The

last case we talked about is the locative. The corpus shows that local is the most prevalent of the locative meanings. It is manifested by the prepositions *u*, *na*, *po* and *pri*. The most widespread are constructions with the preposition *u*, followed by *na*, then *pri* and *po*. Forty-four examples were found for this meaning.

In addition to substantives, the function of a non-congruent attribute can also be performed by the adverbial category of words. Of the adverbial meanings in this function, the most represented is spatial (nineteen examples), followed by temporal (eleven examples), then manner (eight examples), and only one example was found for permissible.

When it comes to numbers in the function of a non-congruent attribute, the most common are the phrases with the preposition *od*, then with the preposition *s(a)* and the prepositional phrase *u iznosu od*. We came up with twenty-two examples. Finally, verbal phrases in the function of attributes are not frequent in the corpus (five examples were found).

KEYWORDS: *non-congruent attribute, journalistic-publicist style, syntax, syntagma, verbal syntagma, substantive syntagma*

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Nekongruentni atribut – obilježja, terminološko i teorijsko određenje	2
3. Osnovna obilježja novinarsko-publicističkog stila	4
4. Supstantivna kategorija riječi u funkciji atributa	6
4.1. Nekongruentni atribut u genitivu	7
4.1.1. Posesivno značenje	9
4.2. Nekongruentni atribut u dativu	16
4.2.1. Relacijsko značenje	18
4.3. Nekongruentni atribut u akuzativu	26
4.3.1. Značenje namjene	27
4.4. Nekongruentni atribut u instrumentalu	35
4.4.1. Objekatsko značenje	36
4.5. Nekongruentni atribut u lokativu	43
4.5.1. Mjesno značenje	44
5. Adverbijalna kategorija riječi u funkciji atributa	50
5.1. Prilozi u funkciji atributa	50
5.2. Brojevi u funkciji atributa	55
6. Verbalna kategorija riječi u funkciji atributa	58
7. Zaključak	60
8. Izvori	62
9. Literatura	63

1. Uvod

S obzirom na to da se upotreba nekongruentnog atributa u novinarsko-publicističkom stilu bosanskoga jezika dosad nije dovoljno obrađivala, ovaj rad bavit će se upravo time.

Na samom početku rada bit će riječi o nekongruentnom atributu, njegovoj definiciji i terminološkim određenju. Napraviti ćemo uvid u to kako se ova sintaksička funkcija opisuje u tradicionalnim gramatikama, a onda navesti koji se kategorije riječi nalaze u njegovoj funkciji. Pored toga, bit će napomena i o novinarsko-publicističkom stilu. U vezi s tim istražiti će se kako različiti autori nazivaju ovaj stil, šta podrazumijevaju pod novinarstvom, a šta pod publicistikom te će se istaknuti i koje žanrove ovaj stil obuhvata. Glavni dio rada bit će posvećen riječima koje mogu obavljati funkciju nekongruentnog atributa. Najprije će se pažnja usmjeriti ka supstantivnoj kategoriji u funkciji nekongruentnog atributa. Unutar te kategorije govorit će se o pet kosih padeža u kojim se nekongruentni atribut može naći. Zbog obimnosti teme u obzir će se uzeti samo po jedno značenje. Prvenstveno ćemo govoriti o genitivu s posesivnim značenjem u službi nekongruentnog atributa. Zatim će se istaknuti relacijsko značenje dativa te namjensko značenje akuzativa. Od instrumentalnih značenja atributa obradit će se objekatsko, a od lokativnih mjesno.

Nakon padežnih značenja pozornost će se obratiti na adverbijalnu kategoriju u službi nekongruentnog atributa. Prvo će se ustanoviti koji se to prilozima mogu naći u toj funkciji, a zatim i brojevi. Najzad, uvidjet ćemo koje to verbalne riječi mogu biti u ulozi nekongruentnog atributa.

Kako bi se što bolje i preciznije opisala ova sintaksička funkcija u novinarsko-publicističkom stilu, korišteni su primjeri s različitih internetskih portala. Popis tih portala naći će se u izvorima. Svakako, ukoliko bude bilo potrebe, poslužiti ćemo se i primjerima s društvenih mreža, no oni neće biti primarni izvor.

2. Nekongruentni atribut – obilježja, terminološko i teorijsko određenje

Atribut je nesamostalni rečenični član koji upravnu supstantivnu riječ opisuje po nekom svojstvu (Jahić–Halilović–Palić 2000: 394). Zavisno od toga kojom se kategorijom riječi iskazuje i u kojoj gramatičkoj vezi stoji s nadređenom supstantivnom riječu, dijeli se na kongruentni i nekongruentni. Za razliku od kongruentnog atributa, koji se karakterizira odnosom potpune ili djelimične kongruencije, nekongruentni atribut odlikuje se drugačijim gramatičkim odnosima prema upravnom supstantivnom članu. U ovoj vrsti atributa, naime, javlja se upravljanje ili rekcija (*prodaja kuće, dvojica drugova*) i pridruživanje (*učenje napamet*). Za ovu vrstu atributa postoje različiti nazivi u tradicionalnim gramatikama, a neki su od njih *inkongrunetni atribut, imenički atribut* i sl. (v. Omerović 2011: 12).

Što se tiče opisivanja nekongruentnog atributa u gramatikama, valja spomenuti da Belić (1998: 129) apostrofira kako sintagme, s obzirom na odnos njihovih upravnih i zavisnih dijelova, mogu biti odredbene i dopunske. Odredbene su kada se “kakva osobina koja je latentna u jezičkom potencijalu reči – otkriva zavisnom rečju sintagme: *sivo nebo*” (isto), a dopunske “kada se u zavisnoj reči sintagme otkriva sastavni deo pojma koji je izvan njega, ali sa kojim dotični pojam čini organsku celinu: *seći drva*” (isto). U skladu s tim nekongruentne supstantivne sintagme svrstava u odredbene jer je “uvek [je] moguće da se i dopunska sintagma upotrebi u odredbene svrhe (isp. atributske i apozitivne apozicije i sl.)” (isto), što bi značilo da se u navedenom primjeru za dopunsku sintagmu upravni član (verbalna riječ) kategorijalno preobražava u supstantiv: *sječa drva*, a zavisni se član funkcionalno preobražava. Dalje, Maretić (1963: 564) govoreći o genitivu tvrdi da on može ovisiti o određenoj imenici (dakle posrijedi je nekongruentni atribut). Zatim, Lalević (1962: 57) izdvaja adnominalni genitiv, kojim se iskazuje “odnos imena prema imenu”, a dijeli ga na kvantitativni (*snop pruća*), posesivni (*Ovo j' ruka našega Damjana*), subjekatski (*Lajanje pasa ubrzo probudi celo selo*), objekatski (*S proleća nastaviše zidanje kuće*) i kvalitativni (*Bio je to čovek visoka stasa*). Potom, Brabec–Hraste–Živković (1970: 195) za attribute kažu kako “pokazuju kakvoću, pripadanje i druga svojstva imenica odnosno njihovih zamjenica”, a tu funkciju mogu obnašati pridjevske riječi (*Naša domovina je slobodna*), imenički (*Trgom odjekivahu usklici*

partiji) i prijedložni atributi (*Brinemo se za učenike u privredi*). Onaj koji spominje sintagmu “nekongruentni atribut” jeste Minović, tvrdeći kako funkciju tog rečeničnog člana obavljaju “imenice u nekom zavisnom padežu” (Minović 1987: 38).

O nekongruentnom atributu detaljnije govore Jahić–Halilović–Palić (2000) i Silić–Pranjković (2005). Tako Jahić–Halilović–Palić (2000: 397) daju definiciju nekongruentnog atributa ističući kako se on “izriče funkcionalno preobraženim (adjektiviziranim) i, rijetko, adverbijalnim sintaksemama, koje ne prate gramatičke oznake roda, broja i padeža upravnih supstantivnih sintaksema”. Navode kako od adverbijalnih sintaksema ovu sintaksičku funkciju mogu obnašati prilozni (*Sjedjeljke udvoje postajale su češće.*), od supstantivnih sintaksema imenice u određenom padežnom ili prijedložno-padežnom obliku – npr. *Miriše polje pelina* – kao i imeničke zamjenice, npr. *Priča o njoj daleko se raznijela*. Nekongruentni se atribut po načinu postanka dijeli na nekongruentne attribute uz konkretne imenice te nekongruentne attribute uz deverbativne i deadjektivne imenice (isto: 397). Na isti način ovu sintaksičku funkciju tumače i Silić–Pranjković (2005).

S obzirom na to kako se nekongruentni atribut u literaturi tretira, valja istaći i određene konstatacije u vezi s iznijetim mišljenjima. Naime, Belić (1998) govori samo o imeničkim odredbama. Ne navodi niti jedan primjer za, primjerice, imeničke zamjenice, brojevne imenice ili zbirne brojeve (kad se dekliniraju), koji se mogu naći i u funkciji upravnog, i u funkciji zavisnog člana u nekongruentnoj supstantivnoj sintagmi. Dalje, Maretićev opis ove vrste atributa kao padeža (uobičajeno genitiva), koji zavisi od određene imenice, te nespominjanje drugih padeža u ovoj funkciji ne zahvaća ovu kategoriju u cjelini jer se ova vrsta atributa javlja i u drugim kosim padežima. Slično atribut vidi i Lalević, koji također spominje samo genitiv u funkciji ovog sintaksičkog člana, što također nije potpuno jer, kako smo i ustanovili, nekongruentni se atribut može javiti i u drugim padežima. Zatim, Brabec–Hraste–Živković (1970) ograničavaju se samo na imenice i zamjenice u funkciji upravne supstantivne riječi, a zanemaruju zbirne brojeve (npr. *petero ljudi*) ili brojevne imenice (*dvojica muškaraca*). Minovićeva terminološka određenje ove vrste atributa najbolje opisuje prirodu ovog rečeničnog člana, međutim pored imenica u ovoj sintaksičkoj funkciji mogu se naći i druge vrste riječi (imeničke zamjenice, brojevne imenice te zbirni brojevi kad se dekliniraju), pa stoga ni ova definicija nije potpuna.

Najpotpuniju definiciju nekongruentnog atributa daju Jahić–Halilović–Palić (2000) i

Silić–Pranjković (2005), pri čemu naglašavaju i sve kategorije riječi koje se mogu naći u ovoj funkciji, pa ćemo mi slijediti upravo taj pristup.

3. Osnovna obilježja novinarsko-publicističkog stila

U uvodu smo već istakli zapažanje kako se u literaturi termini *novinarski* i *publicistički* smatraju sinonimima. Tako u radu pod nazivom *Sintaktička obilježja publicističkoga stila (na primjeru hrvatskih dnevnih listova)* autorice Erdelji uočavamo da je posrijedi ili samo publicistički ili samo novinarski stil, pri čemu je drugi naziv u zagradi, što je u ovom slučaju znak poistovjećivanja: “Funkcionalni stil koji susrećemo u medijima naziva se *publicističkim (ili novinarskim) funkcionalnim stilom* (istaknula A. Š.)” (Erdelji 2017: 11). Dalje, Gojević (2009: 23) govoreći o publicističkom stilu apostrofira: “Publicistika (*novinarstvo*) (istaknula A. Š.) područje je pisane i područje slušane i gledane informacije (novine, radio, televizija).” Potom, Hudeček–Mihaljević (2009: 10) napominju da se funkcionalni stil koji susrećemo u medijima zove publicističkim ili novinarskim. Kako vidimo, u trima različitim radovima nazivi *novinarski* i *publicistički* u imenovanju ovog funkcionalnog stila jesu sinonimi. Međutim Silić (2006: 75) govoreći o novinarsko-publicističkom stilu ističe da je to nasloženiji funkcionalni stil te da određeni autori prave distinkciju između novinarstva (žurnalistike) i publicistike – pod novinarstvo podvode pisanje i izdavanje dnevnih i periodičnih novina, a pod publicistiku štampani materijal iz kulturnog, književnog i društveno-političkog života u dnevnim i periodičnim listovima, časopisima itd. (isto). No tvrdi da novinarstvo nije samo pisana već i slušana i gledana aktualna informacija. Tu se svrstavaju i novine, i radio, i televizija, i internet. Sve to obuhvata sintagma *novinarsko-publicistički stil*, a ne samo publicistički ili samo novinarski stil. Prema tome, mi ćemo koristiti naziv koji predlaže Silić.

Novinarsko-publicistički stil jeste stil “javnog priopćavanja kojim se služe novinari i publicisti pišući tekstove za dnevne novine, časopise i ostale tiskovine” (Hudeček–Mihaljević 2009: 10). No on nije zastupljen samo u pisanom već i u govornom mediju – jeziku radija i televizije (isto).

Kad je riječ o funkcijama ovog stila, Katnić-Bakaršić (2001: 160) navodi da postoje dvije takve funkcije: referencijalna (funkcija saopćavanja) i konativna (funkcija orijentacije na

recipijente, tj. uvjeravačka ili ideološka), te napominje kako se unutar ovog stila razlikuju informativni žanrovi, kakvi su informacija, vijest, hronika događanja, te analitički poput članka, feljtona, kolumne, intervjua, komentara, reportaže, kontakt-programa itd. Neki žanrovi (intervju, vijest, komentari) specifični su za sve medije, a neki se javljaju u pojedinim (npr. kontakt-emisija na radiju i televiziji) (isto).

Treba napomenuti kako Hudeček–Mihaljević (2009: 29) žanrove ovog stila dijele u dvije skupine. Prvu čine žanrovi čija je osnovna funkcija obavještajna: vijesti, komentar, hronika, prikaz, intervju i reportaža, a drugu žanrovi u kojim su zastupljena i obilježja književnoumjetničkog stila: kolumna, kratka priča, humoreska, esej, feljton i sl.

Mi ćemo u obzir uzimati gotovo sve žanrove izuzev onih s obilježjima književnoumjetničkog stila. Naime, kako novinarsko-publicistički stil teži uprosječivanju sintakse, a književnoumjetnički se stil koristi stilski markiranim sredstvima, primjeri s obilježjima književnoumjetničkog stila navodit će se samo ukoliko bude nužno.

4. Supstantivna kategorija riječi u funkciji atributa

U korpusu smo pronašli najviše primjera u vezi sa supstantivnom kategorijom riječi u funkciji nekongruentnog atributa, a to je zato što se ovaj rečenični član najčešće izražava upravo tom kategorijom riječi. Nadređene supstantivne sintakseme stoje u odnosu upravljanja (i jakog i slabog) prema zavisnom supstantivnom članu.

U toj smo ulozi pronašli primjere uz konkretne imenice:

- a) u genitivu: U gradu u BiH pronađeno tijelo ženske osobe ([URL](#));
- b) u dativu: Vozila snimljena u centru Sarajeva, sada su zapažena na putu prema Bjelašnici i Igmanu ([URL](#));
- c) u akuzativu: Ručno rađen nakit, svijeće, torbe, paste za zube ([URL](#));
Sa tržišta BiH se povlače tri vrste ogradica za krevet kineskog proizvođača ([URL](#));
- d) u instrumentalu: ... hica je ispalio muškarac sa kapuljačom ([URL](#));
- e) u lokativu: Muškarac šetao Sarajevom sa loncem na glavi ([URL](#)),

te uz deverbativne i deadjektivne imenice:

- f) u genitivu: Nadalje, kako ističu, uskoro se uvodi naplata parkinga... ([URL](#))
- g) u dativu: One su ubijene iz mržnje prema vjeri ([URL](#));
- h) u akuzativu: ... odaberete plaćanje na rate i finalizirate svoju kupovinu. ([URL](#));
- i) u instrumentalu: Jer, ovladavanje strastima i njihovo obuzdavanje je težak i mukotrpan posao. ([URL](#));
- j) u lokativu: Lijepo mišljenje o Allahu je Poslanikova, sallallahu alejhi we sellem oporuka ovom ummetu. ([URL](#))

Osim imenica, i imeničke zamjenice mogu biti u funkciji nekongruentnog atributa, i to u:

- k) genitivu: Volio bih znati da li ih neko od vas poznaje. ([URL](#));
... kako bi svijet oko sebe vidjeli u bojama, treba malo vremena. ([URL](#));
- l) dativu: ... šalje se poruka da je ovakav način ophođenja prema njima prihvatljiv...

([URL](#))

- m) akuzativu: Najbitnija je vjera u sebe i svoje mogućnosti... ([URL](#))
- n) instrumentalu: ... moramo naznačiti svoje zadovoljstvo onim što smo radili... ([URL](#));
- o) lokativ: ... govori cjelovitu i tragičnu priču o onome što se dogodilo... ([URL](#)),

te, rijetko, brojevi:

- p) Jedan od trojice sinova, pokušao je nakon incidenta da uđe u kuću... ([URL](#))

Hodžić (2021) tvrdi kako, premda se u gramatikama to ne navodi eksplicitno, svi kosi padeži mogu imati funkciju atributa, što i pokazuju gore navedeni primjeri, a u nastavku ćemo, svakako, to potkrijepiti i drugim primjerima.

4.1. Nekongruentni atribut u genitivu

U literaturi se daju različite definicije genitiva. Naime, u Jahić–Halilović–Palić (2000: 194) tvrdi se kako je posrijedi oblik imenskih riječi koji najčešće iskazuje pripadnost, od koga/od čega nešto potječe te od koga/od čega se što udaljava. Omerović (2011: 25–27) tvrdi da se u najširem smislu riječi genitiv odnosi na ticanje i odnos jednog predmeta prema drugom. Također napominje da “[p]ojam u genitivu označava ono na šta se odnosi pojam koji mu je nadređen, odnosno izražava opće, sadržinski neprecizirane odnose među dvama pojmovima” (isto). To bi značilo da se općim značenjem ovog padeža smatra odnos (relacija). Dalje, Silić–Pranjković (2005: 201) ne preciziraju opće značenje genitiva, već navode više njih: udaljavanje od predmeta, pripadnost jednog predmeta drugom, svojstvo predmeta, dio predmeta, izuzimanje, potjecanje, uzročno-posljedičnu vezu među predmetima i dr. U skladu s tim genitiv može biti: prisvojni, subjektni, objektni, objasnidbeni, partitivni, slavenski, vremenski, partitivni, ablativni, genitiv porijekla, emfatični, genitiv zaklinjanja, vrijednosti i obilja/oskudice. I Brabec–Hratse–Živković (1970: 223–227) ističu gotovo identična genitivna značenja te ni oni ne preciziraju njegovo opće značenje. Maretić (1963: 564) tvrdi da kada genitiv određene

riječi ovisi o imenici, tada uobičajeno izriče pripadanje, na temelju čega zaključujemo da Maretić za glavno značenje uzima upravo pripadanje.

Što se tiče jezgrenog značenja ovog padežnog oblika, Belaj–Tanacković Faletar (2014: 259) napominju kako se scenariji kretanja i interakcije fizičkih tijela u prostoru smatraju ishodišnim tačkama “jedinstvene semantičke strukture svakoga kosog padeža i njihova je predodžba u tom smislu najčvršće i najizravnije povezana s pojedinim padežima”. U vezi s tim Palić (2016: 19) tvrdi da “[o]pravdanost takva izbora može se odlučno potvrditi temeljnom ulogom prostora i relacija predmeta u prostoru pri usvajanju temeljnih konceptualnih obrazaca i stvaranju složenijih, apstraktnijih obrazaca njihovim preslikavanjem”. Dalje Palić (isto: 18) apostrofira kako temeljno značenje genitiva ne može biti odnosno (relacijsko) stoga što je “izricanje odnosa temelj postojanja i funkcioniranja svih zavisnih (kosih) padeža u svakom jeziku”, što znači da ukoliko bismo genitivu pripisali to značenje, izjednačili bismo ga “sa svim zavisnim padežima i odrekli mu bilo kakvu semantičku posebnost” (isto). Temeljnim značenjem genitiva smatra ablativno stoga što se u njegovoj upotrebi najbolje “očituju prostorne relacije među objektima” (Palić 2016: 20). Autor tvrdi da se “značenje svakog padeža najbolje se i najistaknutije očituje u njegovoj samostalnoj, tj. besprijedložnoj upotrebi” (isto: 18), a ablativni je genitiv s prijedlogom *od* često konkurentan besprijedložnom genitivu – i ablativnom, i drugim njegovim vrstama (usp. *osloboditi se čega* i *osloboditi se od čega*; *drška vrata* i *drška od vrata*¹). Isto se tako ablativnost može iskazati isključivo genitivom, pa je to još jedan dokaz da je to njegovo prototipno značenje.

Nekongruentni je atribut u genitivu “najkompleksniji strukturni model u okviru ove sintaksičke kategorije, a značenjski mu je spektar najopširniji” (Omerović 2011: 26). Naglašava se također razlika između nekongruentnih atributa koji stoje uz konkretne i onih koji stoje uz deadjektivne i deverbativne imenice. Uz konkretne imenice u funkciji upravnog člana mogu doći atributi sa značenjem posesivnosti, partitivnosti, eksplikativnosti, kvalitativnosti, ablativnosti, namjene, mjesta i vremena, dok uz deverbativne i deadjektivne imenice stoje atributi agentivnog, objekatskog i značenja nosioca osobine, kao i mjesnog, vremenskog, načinskog, uzročnog ili drugog adverbijalnog značenja.

¹ Navedeni su primjeri Palićevi (2016: 20).

U nastavku ćemo obratiti pažnju na posesivno značenje genitiva. Premda je temeljno, ablativno značenje u funkciji nekongruentnog atributa nije učestalo u novinarsko-publicističkom stilu. Uobičajeno se potiskuje kongruentnim atributom stoga što kongruentni atribut specificira značenje, a nekongruentni uopćava. Tako je naprimjer umjesto *prsten od zlata* frekventnije *zlatni prsten* i sl.

4.1.1. Posesivno značenje

Kategorija posesivnosti u najširem smislu jeste pripadanje. U literaturi se navode različiti tipovi posesivnosti. Tako Piper i dr. (2005: 144–146) u ovu kategoriju svrstavaju i pripadanje, i odnos dijela prema cjelini, i odnos srodstva, prijateljstva, saradnje, autorstva. Katičić tvrdi da postoji pripadnost po vlasništvu, autorstvu, izboru, rodbinskom odnosu, a i pripadnost koja nije ni po vlasništvu niti po rodbinskoj vezi, ali se “zamišlja kao neko pridruživanje slično vlasništvu ili srodstvu” Katičić (2002: 449–450). Maretić (1963: 564) navodi sljedeće vrste pripadanja: pravo imanje, zatim “odnošaj među predmetima” (isto), radnja ili stanje koje se izriče imenicom (subjektivni genitiv) te objektivni genitiv. Međutim Omerović (2011: 28) napominje da se mora odvojiti posesivnost kao poseban značenjski tip u užem smislu, koji podrazumijeva posjednika (posesora) i objekt posjedovanja (posesum) u užem semantičkom okviru. Sukladno tome, Omerović ističe da je posesivnost “semantička i logička kategorija koja uključuje odnos između posjednika ili posesora (onoga koji posjeduje) i objekta posjedovanja ili posesuma (onoga što se posjeduje)” (isto: 27). Dakle ono što je obilježeno upravnom supstantivnom riječju jeste posesum, a funkciju podređenog člana, tj. nekongruentnog atributa vrši posesor.

Kad je riječ o vrstama posjedovnih veza između posesora i posesuma, treba istaći Palićevo (2016: 109) zapažanje da su posrijedi tri takve vrste: a) veza tzv. neutuđivog posjedovanja, koja iskazuje odnos u kojem posjednik imanentno posjeduje objekt posjedovanja; b) veza tzv. otuđivog posjedovanja, koja podrazumijeva posjedništvo nad objektom posjedovanja koje je vremenski ili drukčije ograničeno; c) veza privremene kontrole, a karakteristična je za odnos u kojem se objekt posjedovanja “prostorno, vremenski ili čak samo asocijativno u okvirima datog govornog čina smješta u nečiji domen kontrole, i za koji se najviše može reći da ga taj neko kontrolira, ali ne i da ga u

pravom smislu posjeduje” (isto).

Mi ćemo u obzir uzeti podjelu na otuđivu i neotuđivu posesivnost.

Što se tiče konstrukcija sa značenjem neotuđive posesivnosti, već smo istakli da se u tu skupinu uvrštavaju primjeri koji iskazuju neraskidivu vezu posjedovanja između posesora i posesuma. Posesum je, prema tome, integralni dio posesora.

U okviru ovog značenja može se govoriti o nekoliko skupina. Prva obuhvata sintagme u kojim se nadređenim članom iskazuje dio tijela, a atribut predstavlja posesora, tj. onog ko posjeduje taj inherentni dio tijela. Supstantiv u funkciji atributa ima obilježje ‘živo’ ili se metonimijski odnosi na neko živo biće. Pronađeni su primjeri:

- (1) Trojka je sigurnost države predala u ruke čovjeka koji je nekoliko dana ranije odlikovao Putina... ([URL](#))
- (2) ... pronađeni otisci malog i domalog prsta desne ruke... ([URL](#))
- (3) Naučnici snimali mozak čovjeka u trenutku smrti... ([URL](#))

U drugoj su skupini primjeri koji iskazuju pripadnost dijela cjelini sa semantičkim obilježjem ‘neživo’. Oni su učestaliji u odnosu na prethodnu skupinu:

- (4) Tekst pjesme vam donosimo u cijelosti, pa sami presudite... ([URL](#))
- (5) Pregovori mogu započeti kada Rusija povuče svoje trupe s teritorija Ukrajine... ([URL](#))
- (6) Srbin (28) pao kroz prozor javne kuće i poginuo. ([URL](#))
- (7) Prilikom obilaska prostorija Studentskog centra Glibić je Leko uputila... ([URL](#))
- (8) ... koji tvrdi da je muškarac upao u dvorište kuće i ubio psa. ([URL](#))
- (9) ... uletio u dvorište obiteljske kuće i zabio se u zid dnevne sobe... ([URL](#))
- (10) ... danas su pretresli službene prostorije Komercijalno-investicijske banke... ([URL](#))
- (11) ... a zatim prešao u stan zgrade... ([URL](#))

Trećoj skupini pripadaju atributi kojim se iskazuju srodnički odnosi (tazbinstvo i rodbinstvo). I jedan i drugi član sintagme imaju semantičko obilježje ‘živo’. Upravni je

član naziv za srodstvo, a zavisnim članom, atributom, označen je posesor:

- (12) Sin čuvenog sportiste je, inače, diplomirao menadžment... ([URL](#))
- (13) Poduzeća nezaposlenog sina i kćeri Milorada Dodika u prošloj 2020. godini prijavila su dobit... ([URL](#))
- (14) Edita Ramović, majka lijepih sestara Ramović... ([URL](#))
- (15) Merima Džeko, sestra kapitena bh. reprezentacije Edina Džeke na društvenim mrežama otkrila je... ([URL](#))
- (16) Šarmantni Sandžaklija i bivši zet Edina Džeke se totalno "ugasio" iz javnog života. ([URL](#))

Četvrta skupina obuhvata pripadnost po autorstvu, djelu ili porijeklu. Ona se može izražavati i genitivom bez prijedloga, ali i genitivnim prijedlogom *kod*:

- (17) Objavljena pripovijetka "Priča o vezirovom slonu" Ive Andrića na engleskom... ([URL](#))
- (18) Naklada Ljevak objavila je novo izdanje "Nesanice" Ive Andrića... ([URL](#))
- (19) Čuveno djelo Meše Selimovića "Derviš i smrt" režirao je Erol Kadić... ([URL](#))
- (20) Denis Bećirović poklonio je papi Franji Svečanu povelju kralja Tvrtka I Kotromanića... ([URL](#))
- (21) "Ostrvo" Meše Selimovića je roman koji se sastoji od osamnaest zasebnih cjelina. ([URL](#))
- (22) Hrvatski prijevod disertacije Ive Andrića "Razvoj duhovnoga života u Bosni pod utjecajem turske vladavine"... ([URL](#))
- (23) Građani Sarajeva pokrenuli su danas peticiju... ([URL](#))

Ovakvi su primjeri poprilično zastupljeni u korpusu, no radije se umjesto nekongruentnog koristi kongruentni atribut (npr. *Andrićeva pripovijetka*). Naime, u novinarsko-publicističkom stilu česća upotreba kongruentnog atributa proizlazi iz toga

što odnosi posjedovanja teže određenosti, izdvojenosti, specificiranosti, a to se postiže upravo kongruentnim atributom (posesivnim pridjevom). Nekongruentni atribut ta značenja uopćava. No o tome će se više kazati u nastavku.

Što se tiče konstrukcija s prijedlogom *kod*, one ispoljavaju “odnos pripadanja karaktera, shvatanja, navika i sličnih svojstava njegovom posjedniku” (Omerović 2011: 31). U korpusu je pronađen jedan primjer:

(24) Bajramski običaji kod Bošnjaka ([URL](#))

Uobičajeno se takvo značenje može iskazati i besprijedložnom konstrukcijom (usp. *Bajramski običaji kod Bošnjaka – Bajramski običaji Bošnjaka*).

Zanimljiva je konstatacija Brabec–Hraste–Živković (1970: 226) kako se “[u]z imenice koje označavaju nešto živo ne izriče [se] pripadanje prijedlogom *od*”, međutim pronašli smo primjere u kojim se prijedlogom *od* iskazuje pripadnost za živo:

(25)

otac od muža - svekar

majka od muža - svekrva

brat od muža - djever

žena brata od muža - jetrva

sestra od muža - zaova

muž sestre od muža - zaovac ([URL](#))

(26) “Brat od Gabi polaže”, rekla joj je... ([URL](#))

Uočavamo kako se u navedenim primjerima na nekim mjestima javlja *od*, a na nekim ne. Tako stoji npr. *otac od muža*, ali i *žena brata od muža* i *muž sestre od muža* umjesto *žena od brata od muža* i *muž od sestre od muža*, jer se objema riječima (*brat* i *muž*, odnosno *sestra* i *muž*) iskazuje posesivnost. Autor je sigurno želio izbjeći nagomilavanje prijedloga *od*. U ovim je slučajevima, čini se, najbolje kombinirati kongruentni i nekongruentni atribut, npr. *žena muževljevog brata*, a tamo gdje bi moglo doći do

ponavljanja istokorijenske lekseme – npr. *muž muževljeve sestre* – upotrijebiti sinonim² jedne od tih riječi, npr. *suprug muževljeve sestre* ili *muž suprugove sestre* itd.

Isto tako, tvrdnja koju navode Brabec–Hraste–Živković (1970) znači da se pripadanje za neživo iskazuje³ prijedlogom *od*. Pored toga, Barić i dr. (1999: 270) također napominju da je “[n]epravilno [je] izricati pripadnost genitivom s prijedlogom *od* kad imenica u genitivu označuje živo biće”, a “[g]enitiv s prijedlogom *od* upotrebljava se kad imenica u genitivu označuje predmete: *noga od stola, ključevi od vikendice* itd.” (isto). Pronašli smo primjere koji to potvrđuju – i odnose se uglavnom na stambeni objekt ili automobil – ali i opovrgavaju:

- (27) Dali komšiji ključ od kuće... ([URL](#))
- (28) Ako ste izgubili ključeve od auta... ([URL](#))
- (29) Talog od kave mogao bi postati... ([URL](#))
- (30) Sjeme kupusa stiže za berbu u junu... ([URL](#))
- (31) Danas su uručeni ključevi obnovljene kuće... ([URL](#))

Naime, u ovakvim je primjerima još uvijek zastupljen “ablativni odnos poticanja upravnog pojma od pojma u genitivu” (Stevanović 1989: 226). Dakle “pripadnost delova, naročito odvojivih delova, celinama vrlo se često označava predlogom *od*, [s]vakako zato što je potrebno označiti i ablativnu nijansu (odvojitosti) njihova značenja” (isto: 227). Kuna (1999a: 42) dolazi do istog zaključka napomenuvši da se u takvim primjerima čuva ablativno značenje.⁴ To bi značilo da se ističe kako sjeme potječe od kupusa (30), ključ od kuće (27) i (31), odnosno od automobila (28), a talog od kahve (29). U primjeru (25) zapažamo ablativni odnos pripadnosti prema srodničkim odnosima: *brat od muža, sestra od muža, majka od muža* i sl.

Ovakvi primjeri nisu zastupljeni u velikoj mjeri. Primijetili smo kako se atribut s posesivnim značenjem iskazanim genitivnim prijedlog *od* rijetko javlja u

² Sinonim u datom kontekstu.

³ Primjeri koje Brabec–Hraste–Živković (1970: 226) navode to i potvrđuju, a jedan je od njih: *Kupio sam sjeme od kupusa, od mrkve, od repe*.

⁴ Kuna (1999a: 42) tvrdi da je upotreba prijedloga *od* moguća jedino kad je nekongruentna supstantivna sintagma sastavljena od konkretnih imenica. U slučaju da su njene sastavnice apstraktne imenice, u standardnom bi jeziku upotreba prijedložnog genitiva bila neobična ili izrazito dijalektalno obojena (usp. *zakon logike* – **zakon od logike*).

novinarsko-publicističkom stilu. Osim gore istaknutih primjera uočili smo još tri: dva uz nadređene supstantive sa semantičkim obilježjem 'neživo' (*ključ od Mercedesa* ([URL](#)); *ključ od stana* ([URL](#))), te jedan uz nadređeni član sa semantičkim obilježjem 'živo' (*otisak šape od vuka* ([URL](#))).

Što se tiče otuđive posesivnosti, apostrofirali smo kako ona predstavlja vrstu posjedovanja koja podrazumijeva da je odnos posesora i posesuma vremenski ili na drugi način raskidiv:

- (32) ... kad gori kuća moga oca... ([URL](#))
- (33) Posljednja kombinacija Džejele Ramović s njenog scenskog nastupa... ([URL](#))
- (34) Građani plaćaju 150.000 KM za stan Harisa Lukovca ([URL](#))
- (35) ... mnoge njene prijateljice fotografiju svoje bebe postavile su kao profilnu. ([URL](#))
- (36) Stan Emine Jahović odiše glamurom ([URL](#))
- (37) Ovo je haljina Lepe Brene zbog koje su se "sukobila" mišljenja gledalaca ([URL](#))

Pronađeni su i primjeri u kojim je u poziciji upravnog člana najčešće leksema koja upućuje na pripadnost nekoj zajednici ili ustanovi:

- (38) Mučili ga i ubili članovi klana Belivuka ([URL](#))
- (39) Članove benda čine već sada dobro potkovani muzičari... ([URL](#))
- (40) ... Armin Čulum, pripadnik zloglasne bajkerske organizacije United tribuns. ([URL](#))
- (41) Bošnjački član Predsjedništva BiH pozvao zastupnike... ([URL](#))
- (42) Od dvoje uhićenih, jedan muškarac je pripadnik Oružanih snaga BiH... ([URL](#))
- (43) ... da je svaki autor i član ekipe mogao dati svoj maksimalan doprinos... ([URL](#))
- (44) Pripadnik Armije BiH dobio 5,5 godina zatvora... ([URL](#))

(45) ... raportirao je oficir krajiške vojske... ([URL](#))

Valja napomenuti da za posesivnost iskazanu prijedlogom *u* nije zabilježen niti jedan primjer. S obzirom na to da novinarsko-publicistički stil teži prosječnim sredstvima, a konstrukcija *u + G* strogo je kolokacijski uvjetovana (Hudeček–Mihaljević 2009), onda je i jasno zašto takvi primjeri nisu zastupljeni.

Na kraju treba istaći kako se posesivno značenje iskazano nekongruentnim atributom nastoji potisnuti i zamijeniti kongruentnim. Već smo napomenuli kako odnosi posjedovanja u novinarsko-publicističkim stilu teže određenosti, izdvojenosti, pa je otuda i češća upotreba kongruentnog atributa. Nekongruentni atribut (posesivni genitiv), s druge strane, uopćava te odnose, što je karakteristično npr. za naučni i administrativni stil (v. Omerović 2011). Novinarsko-publicistički stil izbjegava “ona sintaksička sredstva koja odudaraju od prosjeka, koja su na bilo koji način stilski obilježena” (Hudeček–Mihaljević 2009: 91). Međutim zamjena nekongruentnog atributa kongruentnim nije uvijek moguća. Tako Kuna (1999b: 1) tvrdi da je upotreba “posvojnoga genitiva ovjerena [je] samo u dva slučaja: prvo, ako se uz genitiv nalazi kakva odredba: atribut: *ruke moga oca*, ili apozicija: *knjige pisca Kovačića*, i drugo, ako postoje zapreke u izvođenju pridjeva koje mogu biti semantičke ili tvorbene naravi (*stanovnici mlake* i *mlačni stanovnici* nije isto)”. Isto tako, Belaj–Tanacković Faletar (2014: 280) navode da “[z]amjenom besprijedložnoga genitivnog postmodifikatora odnosnopriddjevskim premodifikatorom zapravo neće biti prouzročena nikakva promjena na značenjskom planu”, što ilustriraju primjerima:

- a) Starac je još imao dušu djeteta / Starac je još imao dječju dušu.
- b) On ima glavu žene / On ima žensku glavu.
- c) Imao je šake diva / Imao je divovske šake.

Međutim zamjena nije moguća ukoliko upotreba genitivnog izraza umjesto posesivnog pridjeva rezultira značenjskim pomakom, za šta navode primjere:

- d) Starac još ima djetetovu dušu.
- e) On ima ženinu glavu.

f) Imao je divove šake.

Nadalje, kad je riječ o vlastitim imenima, Kuna (1999b: 4) tvrdi da ona “uvijek identificiraju imenicu”, pa je tada “uporaba [je] posvojnoga pridjeva postojana pojava hrvatskoga jezika jer je za posvojne pridjeve svojstvena odredivost” (npr. ... *kritizirala je Dodikova kćerka njegove suradnike* ([URL](#)); *Brenina snaha govorila o detaljima...* ([URL](#))). Upotreba je nekongruentnog atributa u tim slučajevima stilski obilježena, a novinarsko-publicistički stil, kako smo i ustanovili, teži uprosječivanju. No ukoliko se navodi ime i prezime, obavezan je nekongruentni atribut (usp. *Stan Emine Jahović odiše glamurom – *Eminin Jahović stan odiše glamurom*). Kuna (isto: 6) navodi da se posesivni genitiv (nekongruentni atribut) pojavljuje i kad je riječ o apelativu u množini (npr. *Otkrivamo identitet osoba koje su uhapšene u Neumu* ([URL](#))). Autor napominje kako je “[a]lterniranje s pridjevom [je] rjeđe zato što je pridjevima na *-ski* (*-čki, -ški*) svojstvena kumulacija značenja, ne mogu davati točnu obavijest o množinskoj pripadnosti” (isto). Konačno, nekongruentni se atribut koristi i kada se u ulozu atributa javljaju toponimi (npr. *Narančasto upozorenje za područje Hercegovine* ([URL](#))) te etnici u množini (*povijest Južnih Slavena* ([URL](#))).

4.2. Nekongruentni atribut u dativu

U određenoj se literaturi dativ smatra perifernim padežom. Tako, naprimjer, Piper i dr. (2005: 176) tvrde kako ta perifernost proizlazi iz činjenice da dativ u rečenici ne može imati centralnu sintaksičku poziciju – poziciju gramatičkog subjekta ili direktnog besprijedložnog objekta uz prijelazni glagol. Nadalje tvrde da pored perifernosti ovaj padež odlikuje direktivnost, tj. usmjerenost, upravljenost. Lalević ističe također upravljivost kao glavnu odliku dativa, navodeći da je posrijedi padežni oblik “kome je upravljeno ono što se iznosi i slično. To je oblik *namene*” Lalević (1962: 63). Isto tako, apostrofira se i kako “[t]ermin *dativ* potiče od latinske riječi *dativus*, što znači padež *namjene*” Minović (1987: 130), a potom se nagovještava da je osnovno značenja dativa – značenje *namjene* i cilja (isto). Usmjerenost kao glavnu karakteristiku dativa istakao je i Maretić, i to “osobito uz glagole koji znače kakvo micanje, npr. dođe *kući* njezina oca, pa

odoše svaki *svome dvoru*” Maretić (1963: 577).

Nešto je drugačijeg mišljenja Palić. Naime, tragajući za jezgrenim značenjem dativa Palić (2010: 25) navodi primjere:

(1) Samir je slomio *Edinovu* igračku.

(1a) Samir je *Edinu* slomio igračku.

(2) Samir je slomio igračku *Edinovog brata*.

(2a) Samir je *Edinovom bratu* slomio igračku.

Autor utvrđuje da nas svi navedeni primjeri informiraju o tome kako je neko djelovao (*Samir*) na nekom predmetu (*igračka*) koji pripada nekome drugom (*Edin, Edinov brat*). No rečenice (1) i (2) izriču samo ovaj sadržaj, dok nam rečenice (1a) i (2a) otkrivaju da je osoba kojoj predmet pripada (*Edin, Edinov brat*) na određen način pogođena učinkom tog djelovanja (lomljenjem igračke), “i da je, štaviše, ta pogođenost osobe vlasnika, iako je neizravna i manja u poređenju s pogođenošću predmeta koji joj pripada, komunikacijski u prvome planu, dok je učinak radnje provedene na predmetu potisnut u drugi plan” (Palić 2010: 26). Prema tome, “[o]soba koja je djelovanjem neke akcije pogođena na opisani način može se označiti terminom *osoba meta*” (isto). Omerović u vezi s tim apostrofira da se “upravo ta pogođenost osobe mete, koja učinak akcije, stanja ili procesa koji se odvijaju u njenoj osobnoj sferi može protumačiti kao povoljnost ili nepovoljnost, predstavlja temeljno određenje dativa” (Omerović 2011: 92).

Kad je riječ o tome uz koje se riječi ovaj padežni oblik javlja, bez sumnje na prvo mjesto dolaze glagoli. To pokazuju i tradicionalne gramatike. Tako na temelju primjera koje navode Silić–Pranjeković (2005: 219–223) uočavamo da se dativ dovodi u vezu najčešće s verbalnim riječima. I Minović (1987: 130) tvrdi da se dativ najčešće koristi uz glagole, pa stoga posebnu pažnju posvećuje upravo takvoj upotrebi dativa, dok se dativ uz ostale vrste riječi razmatra periferno. Štaviše, kad je riječ o dativu koji stoji uz imenice, autor tvrdi da takva upotreba nije naročito frekventna, a od svih značenja spominje samo posesivnost (isto). Brabec–Hraste–Živković (1970: 228) napominju da dativ služi kao dodatak imenicama postalim od glagola koji se slažu s dativom (*pismo majci*), navodeći pripadanje kao temeljno značenje dativa uz imenice. Sličnog je mišljenja i Maretić (1963: 580), koji apostrofira da dativ služi kao dopuna imenicama (*kletva marvi*), a kao glavno značenje dativa uz imenice navodi također pripadanje. Ni Maretić ni Brabec–Hraste–

Živković ne navode druga značenja u ovoj upotrebi. Istina, dativ se najčešće javlja uz glagole kao nadređene članove verbalnih sintagmi i njegova upotreba uz imenice nije učestala kao uz glagole, ali se ipak često javlja i uz imenice. To ćemo pokazati u nastavku. Kad je riječ o nekongruentnom atributu u dativu u novinarsko-publicističkom stilu, valja napomenuti da su takve konstrukcije nastale nominalizacijom upravo verbalnih sintagmi s daljim objektom u dativu, te otuda i “atribut nastao funkcionalnom transpozicijom od daljeg objekta nosi objekatsko značenje” (Omerović 2011: 96).

U korpusu novinarsko-publicističkog stila najčešće se javlja relacijsko značenje. Stoga će ono i biti obrađeno.

4.2.1. Relacijsko značenje

Relacijsko značenje jeste značenje nadređivanja, podređivanja, podvrgavanja, suprotstavljanja itd. Ovakve su konstrukcije nastale procesom nominalizacije verbalnih sintagmi s dativom “ophođenika”. Naime, u tim se konstrukcijama “nominativni referent, na jednoj, i dativni referent, na drugoj strani, postavljaju u izravni odnos (relaciju) neke vrste” (Palić 2010: 163). Posrijedi je odnos dinamičkog tipa – dativni je referent posve pasivan, a predstavlja se “pogođenim tim procesom, tj. odnosom koji prema njemu zauzima nominativni referent, jer taj odnos nužno pogađa njegovu sferu utjecaja i njegovu sferu potencije tako što ih sužava ili širi” (Palić 2010: 163).

Kad je riječ o podjeli konstrukcija s dativom “ophođenika”, moguće ju je izvršiti s obzirom na tip relacije koju nominativni referent zauzima prema dativnom referentu. U najširem je smislu riječ o dvama odnosima: odnosu neravnopravnosti i odnosu ravnopravnosti. Što se tiče nekongruentnog atributa, on se u ovakvim slučajevima može javiti u dvama oblicima – u besprijedložnom dativu i dativu s prijedlogom *prema*.

Omerović (2011) apostrofira kako su veoma učestale nekongruentne supstantivne sintagme s prijedlogom *prema* u kojim je nadređeni član leksema *odnos*, a ona je značenjski nepotpuna, pa joj se značenje upotpunjava “ekspliciranjem atributa s prijedlogom *prema* i kongruentnim atributom koji dolazi uz upravnu deverbativnu imenicu” (isto: 97). Taj je kongruentni atribut u ishodišnoj (verbalnoj) strukturi funkcionirao kao adverbijal načina i veoma je značajan u semantičkom smislu stoga što

se njime precizira tip odnosa uspostavljenog između upravnog i zavisnog člana sintagme, npr. *nježno se odnositi prema majci – nježan odnos prema majci*⁵.

U korpusu smo pronašli primjere u kojim je uz imenicu *odnos* pored nekongruentnog atributa s prijedlogom *prema* prisutan i kongruentni atribut:

- (46) ... ukazao na plemenitost žene i važnost **lijepog i pravednog** odnosa prema ženi. ([URL](#))
- (47) ... svjedoci **blagonaklonog** odnosa međunarodne zajednice, prije svega vođene Amerikancima, prema Izraelu. ([URL](#))
- (48) ... upozorili na **nehumani** odnos prema migrantima. ([URL](#))
- (49) Pretjerano **zaštitnički** odnos roditelja prema djetetu dovodi do... ([URL](#)),

a i one u kojim se uz nadređeni supstantiv *odnos* ne pojavljuje kongruentni atribut koji je u verbalnoj strukturi funkcionirao kao adverbijal načina te precizirao tip odnosa. Prema tome, takav je odnos neizdiferenciran, odnosno uspostavlja se bez preciznije obavijesti o tipu tog odnosa ili se tek na temelju šireg konteksta može naslutiti o kojem je tipu odnosa riječ:

- (50) Odnos prema 'Mjedenici' je zločin prema budućnosti te djece... ([URL](#))
- (51) Pritom naš odnos prema hrani vuče korijene još iz djetinjstva. ([URL](#))
- (52) Očito je da imamo problema kad je u pitanju odnos prema drugima, odnos prema grijehu i griješniku... ([URL](#))

U primjerima (46)–(49) na temelju kongruentnih atributa možemo uočiti o kojim se tipovima odnosa radilo u ishodišnoj verbalnoj strukturi. Jasno je, dakle, da su kongruentni atributi *lijepog* i *pravednog* u primjeru (46) u ishodišnoj verbalnoj strukturi funkcionirali kao adverbijali načina *lijepo* i *pravedno* (usp.: ... *ukazao na plemenitost žene i važnost **lijepog i pravednog** odnosa prema ženi*. – ... *ukazao na plemenitost žene i važnost toga da se **lijepo i pravedno** odnosi prema ženi*.); da je u primjeru (47) kongruentni atribut *blagonaklonog* u ishodišnoj je strukturi funkcionirao kao adverbijal načina *blagonaklono*

⁵ Primjer je preuzet od Omerović (2011).

(usp.: ... *svjedoci smo blagonaklonog odnosa međunarodne zajednice, prije svega vođene Amerikancima, prema Izraelu. – ... svjedoci smo da se međunarodna zajednica, prije svega vođena Amerikancima, blagonaklono odnosi prema Izraelu.*); u primjeru (48) kongruentni atribut *nehumani* u ishodišnoj je verbalnoj strukturi funkcionirao kao adverbijal načina *nehumano* (usp.: ... *upozorili na nehumani odnos prema migrantima. – ... upozorili da se nehumano odnosi prema migrantima.*); u primjeru (49) kongruentni atribut *zaštitnički* u ishodišnoj je verbalnoj strukturi funkcionirao kao adverbijal načina *zaštitnički* (usp. *Pretjerano zaštitnički odnos roditelja prema djetetu dovodi do... – Ukoliko se roditelji zaštitnički odnose prema djetetu, to dovodi do...*).

Što se tiče primjera (50)–(52), ni u jednom nije preciziran tip odnosa kongruentnim atributom koji je funkcionirao kao adverbijal načina u ishodišnoj verbalnoj strukturi, no u nekim je moguće nazreti iz šireg konteksta kakav je tip odnosa posrijedi. Tako se u primjeru (50) govori o lošem odnosu prema *Mjedenici*. To zaključujemo na osnovu saznanja da je riječ o ustanovi za specijalno obrazovanje i odgoj djece. Dakle zanemarivanje te javne ustanove negativno će se odraziti na djecu. Dalje, u primjeru (52) još se upotrebom konstrukcije “imamo problema” nagovještava da se radi o lošem odnosu prema drugima, grijehu i grešniku. Jednostavnije rečeno, taj je odnos *problematičan*. U primjeru (51) zastupljen je uopćen odnos i ne može se nazreti na temelju šireg konteksta. Nadalje, prijedlog *prema* prisutan je i u nekongruentnim supstantivnim sintagmama koje su nastale kondenzacijom konstrukcija s dekomponiranim predikatom i dativom “ophođenika”. Upravne deverbativne ili deadjektivne supstantivne sintakse predstavljaju određeni emocionalni odnos ili raspoloženje prema referentu zavisnog člana, tj. atributa u obliku dativa s prijedlogom *prema*, ili je u njima zastupljeno samo *relacijsko* značenje. Takvi su primjeri:

(53) ... što predstavlja ozbiljno kršenje obaveza prema međunarodnom pravu... ([URL](#))

(54) Ljubav prema nogometu i domovini za mene nema cijenu... ([URL](#))

(55) Nenadić je odgovornost prema građanima pokazao... ([URL](#))

(56) U Hrvatskoj se sve pomalo mijenja ali jedino mržnja prema ovoj zemlji i njezinim braniteljima, ne. ([URL](#))

(57) Dodaje da se averzija prema grljenju može prevladati... ([URL](#))

(58) Njena majka je primijetila afinitet prema umjetničkom izražaju... ([URL](#))

Zatim, značenje podređivanja prisutno je u nekongruentnim supstantivnim sintagmama nastalim od verbalnih sintagmi s dativom “ophođenika” u kojima se između nominativnog i dativnog referenta uspostavio odnos podređivanja. Isto je značenje zastupljeno i u nominaliziranoj strukturi.

Prva skupina ovakvih supstantiva odlikuje se semantičkom invarijantom “tražiti čiju blagonaklonost”, “izazivati/očekivati čiju pozitivnu reakciju” ili “pokazivati dobru volju prema nekome”. Takve su npr. imenice *molitva*, *ulizivanje*, *dodvoravanje*, *divljenje* i dr. (v. više u Palić 2010)⁶. Upravni su članovi i ovih supstantivnih sintagmi navedene deverbativne imenice, dok zavisni član, nekongruentni atribut, stoji u besprijedložnom dativu ili dativu s prijedlogom *prema*:

(59) ... a s druge strane molitva Bogu za sve one koji su položili svoj život za druge... ([URL](#))

(60) Dodikove inicijative su ulizivanje Vučiću... ([URL](#))

(61) Više liči na sitno potkazivanje i dodvoravanje svojim zapadnim mentorima. ([URL](#))

(62) ... i iskazali svoje divljenje prema hrvatskim nogometnim virtuozima. ([URL](#))

(63) Kojović je izrazio divljenje hrabrosti ukrajinskog naroda... ([URL](#))

Uočavamo kako se uz deverbativne imenice *molitva*, *ulizivanje* i *dodvoravanje* javlja atribut sa semantičkim obilježjem ‘živo’, a uz imenicu *divljenje* moguća je pojava atributa sa semantičkim obilježjem ‘živo’ (62), ali i ‘neživo’ (63). U vezi s glagolima *moliti se*, *ulizivati se*, *dodvoravati se* Palić (2010: 168) tvrdi da dativni referent u prototipnoj konstrukciji nosi semantičko obilježje ‘živo’, a u vezi s glagolom *diviti se* napominje kako “u konstrukciji s nekim glagolima (npr. *diviti se*) normalno i podjednako stoji i ‘živi’ i ‘neživi’ dativni referent, ali se konstrukcija sa ‘živim’ referentom uzima kao prototipska”

⁶ Klasifikacije su izvršene prema Palić (2010).

(isto: 171). Isto su značenje zadržale i nominalizirane strukture.

Osim toga, odnos podređenosti izražava se i frazeološkim konstrukcijama kakve su *klimanje glavom*, npr.:

- (64) ... uz odobravajuće klimanje glavom velikoj većini onoga što im ispostave Milorad Dodik i njegov inače vrlo dobar prijatelj Dragan Čović. ([URL](#))

Konstrukcije kojim se obilježava podređivanje mogu se obrazovati i s imenicama koje su nastale od kopulativnih glagola te dopunskih pridjeva. One pokazuju “da nominativni referent stoji u ‘zauzetom’ odnosu podređenosti prema dativnom referentu” (Palić 2010: 174). U ishodišnoj se strukturi takvo značenje iskazuje pridjevima koji uobičajeno stoje u leksičkosemantičkoj vezi s odgovarajućim glagolima podređivanja, npr. *naklonjen*, *sklon* itd., a dativni referent može imati semantičko obilježje ‘živo’ i ‘neživo’. Isto značenje zadržano je i u nadređenim deadjektivnim imenicama, a atribut se javlja u besprijedložnom dativu ili s prijedlogom *prema*:

- (65) Povjesničari već odavno znaju puno o “testosteronu” Džingis Kana i njegovoj sklonosti prema ženama. ([URL](#))
- (66) Tolerancija i sklonost toleranciji ovise o nekoliko faktora... ([URL](#))
- (67) Poznata je i Džekina naklonost prema Hajduku. ([URL](#))
- (68) ... posebice s obzirom na njegovu često u javnosti isticanu posebnu naklonjenost našoj zemlji. ([URL](#))

U drugu skupinu konstrukcija s odnosom podređivanja ubrajaju se one koje se izražavaju deverbativnim imenicama obilježenim zajedničkom semantičkom invarijantom “uvećavati učinke nečije akcije” ili “omogućiti/doprinijeti da se postigne (bolji) rezultat”. Takve su npr. imenice: *pomaganje/pomoć*, *pridruživanje*, *priključivanje*, *priklanjanje* i dr. Pronađeni primjeri ukazuju na to da dativni referent uz imenicu *priključivanje* može imati semantičko obilježje i ‘živo’ i ‘neživo’, uz deverbativne imenice *pridruživanje* i *priklanjanje* dativni referent ima prvenstveno semantičko obilježje ‘neživo’, dok uz deverbativne imenice *pomaganje/pomoć* dativni referent ima semantičko obilježje ‘živo’. No konstrukcije sa semantičkim obilježjem ‘neživo’ mogu biti i rezultat semantičke ekstenzije koja se postiže personifikacijom, metaforom te metonimijom. Prema tome, i

dalje su prototipne konstrukcije za navedene imenice one čiji dativni referent ima značenjsko obilježje ‘živo’⁷:

- (69) Poster koji pozivaju na priključivanje skupini... ([URL](#))
- (70) No Slovačka je odbila priključivanje planu... ([URL](#))
- (71) U junu legli milioni za pomoć građanima ([URL](#))
- (72) ... koji u novom prijedlogu kriminalizira pomaganje izbjeglicama. ([URL](#))
- (73) ... osuđen na tri godine zatvora za protuzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim formacijama na sirijskom ratištu. ([URL](#))
- (74) To se, objasnila je, odnosi na stavove mladih prema homoseksualnim osobama, smanjeno priklanjanje autoritarnim tendencijama... ([URL](#))

Deverbativna imenica *doprinosa* ne uklapa se u prototipnu konstrukciju (semantičko obilježje ‘živo’) jer uz nju stoji ‘neživi’ dativni referent:

- (75) Dodik je odlikovan za veliki doprinosa razvijanju suradnje... ([URL](#))
- (76) Knjiga popunjava prazninu po pitanju identiteta i baštine bosanskohercegovačkih Hrvata te je važan doprinosa razumijevanju povijesti... ([URL](#))

Potom, značenje podvrgavanja imaju nekongruentne supstantivne sintagme koje su nastale od verbalnih sintagmi s dativom “ophođenika” u kojim se između nominativnog i dativnog referenta uspostavio odnos podvrgavanja: leksemom u nekongruentnom atributom označen je referent kome se podvrgava ono što je označeno upravnom deverbativnom ili deadjektivnom imenicom. Najprije treba istaći imenice sa značenjem svjesnog i dobrovoljnog podvrgavanja: *predanost*, *prepuštanje*, *pokoravanje*, *prilagođavanje* i dr.:

- (77) Potpuna predanost Allahu priskrbljuje Njegovu pomoć i opskrbu. ([URL](#))
- (78) Od pokornosti roditeljima je da im činimo dobročinstvo... ([URL](#))

⁷ Palić (2010: 177) tvrdi da i gl. *pomoći* može uvoditi dativni referent sa semantičkim obilježjem ‘neživo’, ali u korpusu nismo pronašli primjere za to.

- (79) ... jer simptomi negativno utječu na prilagođavanje školskom sustavu i načinu rada. ([URL](#))
- (80) Ekstraverzija označava brzo prilagođavanje osobe novoj sredini. ([URL](#))
- (81) Kako kaže, najveća greška koju većina ljudi pravi je brzo prepuštanje strastima... ([URL](#))
- (82) ... odlučio je otkazati poslušnost ministru. ([URL](#))

U vezi s primjerima (77), (78), (81) i (82) valja napomenuti kako se ovim deverbativnim imenicama “označavaju neke fizičke ili mentalne aktivnosti ili pak stanja kojima se svjesno i dragovoljno predaje nominativni referent i kojima se pripisuje ‘preuzimanje vlasti’ nad nominativnim referentom” (Palić 2010: 182).

Značenje suprotstavljanja javlja se u nekongruentnim supstantivnim sintagmama u kojima se atribut javlja u besprijedložnom dativu te dativu s prijedlogom *prema*, “a podrazumijeva odnos konfrontacije koji se uspostavlja prema pojmu obilježenom zavisnim članom” (Omerović 2011: 99). Autorica napominje da “[o]dnos suprotstavljanja podrazumijeva odnos ravnopravnosti, za razliku od prethodnih tipova koji su nastali iz konstrukcija s dativom ‘ophođenika’, a obilježavaju odnos neravnopravnosti” (isto). Takvi su primjeri:

- (83) To pak izravno ugrožava učinkovito suprotstavljanje potencijalnim terorističkim prijetnjama. ([URL](#))
- (84) Protivljenje vakcini moglo bi ugroziti borbu protiv koronavirusa. ([URL](#))
- (85) ... čuva sjećanje na herojske dane otpora agresiji. ([URL](#))
- (86) Glavna je prepreka hrvatskoj ravnopravnosti unitaristička politika. ([URL](#))

Kad je riječ o konstrukcijama kojim se obilježava nadređivanje, treba apostrofirati kako u njima

“nominativni referent izvođenjem označene glagolske radnje zauzima nadređeni ili povlašteni položaj u odnosu na dativni referent. Ovakav njihov odnos ograničava sferu potencije dativnog referenta, tj. dovodi do toga da ona bude sužena. Oba referenta u prototipskoj konstrukciji nose semantičko obilježje (+

živo)” (Palić 2010: 165).

U poziciji upravnog člana u takvim sintagmama uobičajeno stoje lekseme *zapovijedanje*, *suđenje* i sl., a zabilježeni su jedino primjeri s imenicom *suđenje*:

(87) ... izjavio je da će se suđenje njemu pred Sudom Bosne i Hercegovine pretvoriti u suđenje državi BiH. ([URL](#))

(88) Suđenje Miloradu Dodiku, aktuelnom predsjedniku bosanskohercegovačkog entiteta Republika Srpska i Milošu Lukiću, v. d. direktoru Službenog glasnika RS (...) trebalo bi biti nastavljeno... ([URL](#))

Potrebno je istaći kako se uz imenicu *zapovijedanje* u poziciji upravnog člana redovito – najvjerovatnije analogijom prema konstrukcijama s glagolima *rukovoditi* i *upravljati* – javlja nekongruentni atribut u besprijedložnom instrumentalu, npr.:

(89) Mađarska želi preuzeti zapovijedanje vojnom misijom. ([URL](#))

U vezi s tim Palić napominje kako

“nije daleko od vjerovatnoće da je upravo instrumental uz glagole tipa *vladati*, kao padež kojim se obilježava – nazovimo to tako – apsolutna podređenost obilježenog referenta, koji je sveden na sredstvo, jedan od razloga slabe razvijenosti konstrukcija s dativom ‘ophođenika’ kojima se obilježava nadređivanje. Čini se, naime, da jezik nudi šire mogućnosti obilježavanja apsolutne podređenosti (ili apsolutne nadređenosti, ako se gleda s druge strane) nauštrb relativne, koja se obilježava dativom” (Palić 2010: 166–167).

Naposljetku, u konstrukcijama “kojima se obilježava natjecanje nominativni referent izvođenjem označene glagolske radnje ulazi u odnos konkurencije s dativnim referentom” (isto: 196). I u ovoj skupini oba referenta u prototipskoj konstrukciji nose semantičko obilježje ‘živo’, međutim moguća su i “udaljavanja od prototipa koja uključuju nominativni i dativni referent s obilježjem (– živo)” (isto). U ovakvim su konstrukcijama upravne imenice nastale nominalizacijom glagola koji znače *nalikovanje* i *dolikovanje*, npr. *sličiti*, *naličiti*, *nalikovati*, *priličiti*, *pristajati*, *dolikovati* i dr., a u korpusu je pronađen

samo primjer za imenicu *sličnost*:

- (90) Kastro mlađi koji je zbog svoje velike sličnosti ocu dobio nadimak...
([URL](#))

Na kraju treba istaći da je atribut iskazan dativom s relacijskim značenjem u novinarsko-publicističkom stilu poprilično zastupljen. Svakako da se ta zastupljenost ne može porediti s upotrebom ovog padeža uz glagole, ali se ne može govoriti da ta upotreba nije frekventna.

4.3. Nekongruentni atribut u akuzativu

U tradicionalnoj se gramatici akuzativ najčešće određuje kao bliži (direktni) objekt uz tranzitivne glagole. Takav stav zastupaju Brabec–Hraste–Živković (1970: 229), Maretić (1963: 582), Piper i dr. (2005: 195) itd. Osim toga, kao temeljno značenje ovog padeža spominje se granična direktivnost, što bi značilo da je posrijedi odnos između dva predmeta u kojem jedan od njih ili neki njegov dio služi za cilj kretanja drugom predmetu. Dakle ovaj se padežni oblik prvenstveno vezuje za glagole, a prototipna mu je funkcija objekatska, no ne i jedina. Međutim razlikuju se akuzativ s prijedlozima i akuzativ bez prijedloga. Vršer različite službe u rečenici. Naime, akuzativ bez prijedloga doista najčešće (ali ne i uvijek!) vrši funkciju direktnog objekta, međutim akuzativu s prijedlozima često su pored objekatskog svojstvena i druga značenja. Silić–Pranjeković (2005: 223–230) navode različita značenja ovog padeža. Govoreći o besprijedložnom akuzativu najprije spominju akuzativ izravnog objekta (*tražiti posao*), zatim vremenski akuzativ (*svaki mjesec*), akuzativ mjere, posebno mjere vremena (*kasniti tjedan dana*). To je dobar pokazatelj kako ni akuzativu bez prijedloga nije svojstvena isključivo funkcija objekta.

Akuzativom s prijedlozima opsežnije se bavila Arsenijević (2003). U radu “Akuzativ s predlogom u savremenom srpskom jeziku” autorica apostrofira kako je temeljno značenje

akuzativa značenje procesualnog kontakta i mere⁸ (Arsenijević 2003: 127). Autorica vrši podjelu značenja akuzativa s prijedlozima na sljedeća značenja: prostorno, vremensko, uzročno, ciljno, načinsko, značenje kriterija i osnova, kvalifikativno-identifikativno i značenje semantičke dopune. Nadalje napominje kako je pojava isključivo imeničkih sintagmi “vezana [je] za kvalifikativno-identifikativno značenje” (isto: 129), a ostala značenja prijedložnog akuzativa vezuju se za glagolske sintagme ili se glagol javlja kao nadređeni član ishodišne strukture. Stoga se akuzativ u primjerima s upravnom deverbativnom imenicom ni značenjski ni strukturalno ne razlikuje od akuzativa koji se u bazičnoj strukturi vezao za glagol od kog je ta imenica izvedena (usp. *gledanjem na jedno oko kao da cilja < tim što je gledao na jedno oko kao da cilja*).

Kvalifikativno-identifikativno značenje primarno se odnosi na nekongruentne supstantivne sintagme u kojima se atributom identificira “karakterističan detalj van date semantike, tj. pojam kojemu je nešto namenjeno, ili integralni deo samog upravnog pojma, tj. određenu karakterističnu pojedinost” (Arsenijević 2003b: 201, cit. prema Omerović 2011: 109). Dakle značenje namjene dominantno je atributsko značenje, pa će se ono u ovom radu i predstaviti.

4.3.1. Značenje namjene

Kategorija namjene jeste semantička kategorija koja se razlikuje od kategorije namjere po tome što označava svrhu ili službu čega, a ne primarno djelovanje usmjereno ka nekom konkretnom cilju.

Kad je riječ o namjenskom značenju u akuzativu, glavni je član nekongruentne supstantivne sintagme konkretna imenica, a zavisni je član određena konkretna ili deverbativna imenica s prijedlogom *za*. Arsenijević (2003b, prema Omerović 2011) unutar ovog značenja izdvaja nekoliko skupina.

Prvu skupinu čine sintagme u kojim nadređeni član označava pribor, oruđe ili instrument. U zavisnom se članu takvih sintagmi nerijetko nalaze deverbativne imenice, a budući da

⁸ U ovom mišljenju slijedi Ivić (1958). Akuzativ kontakta i mjere podrazumijeva proces ostvarenja radnje i predstave o ostvarenju potpunog kontakta između glagolskog procesa i akuzativnog referenta, kao i predstave o količini nečega što je direktno obuhvaćeno glagolskom radnjom (v. Omerović 2011: 107).

im je leksičko značenje blijedo, česta je pojava i nekog determinatora uz njih:

- (91) Čovjeku je mašina za mljevenje zemlje uhvatila odjeću i uvukla... ([URL](#))
- (92) Kada se pravilno koristi, mašina za pranje suđa je ekološki prihvatljivija i higijenski... ([URL](#))
- (93) Naime, Dodik je za rođendan od Vučića dobio aparata za pravljenje kokica ([URL](#))
- (94) Jedno od rješenja je našpricati dasku za rezanje... ([URL](#))
- (95) Prilikom pretresa do sada je pronađena i oduzeta oprema za laboratorij... ([URL](#))
- (96) ... kao što su detektori i pribor za dekontaminaciju i osobna zaštitna oprema... ([URL](#))
- (97) ... tu su i fra Grgine osobne stvari kao što su duhanska kutija i cigarluk, britva i pribor za brijanje... ([URL](#))
- (98) U Banjoj Luci pronađena oprema za krivotvorenje novca... ([URL](#))
- (99) ... kažu kako je moguće da se radi o nekakvom stacionarnom oceanografskom instrumentu, moguće da je strujomjer i/ili uređaj za izmjeru temperature i saliniteta. ([URL](#))

Zapaženi su i primjeri gdje je zastupljena metonimija “predmet radnje za radnju”:

- (100) Stavite fen za kosu na najjaču temperaturu... ([URL](#))
- (101) Veličine aparata za espresso, vlagu iz zraka propušta kroz sistem za filtriranje... ([URL](#))
- (102) Maskare i olovke za obrve mogu stvoriti preoštre crte... ([URL](#))

Podrazumijeva se, dakle, iz vanjezičkog konteksta da je u primjeru (100) u pitanju fen za *sušenje* kose, u (101) aparat za *pravljenje* espresa, a u (102) olovka za *crtanje* obrva.

Drugu skupinu čine sintagme u čijem se upravnom članu nalazi imenica sa značenjem

kakvog hemijskog sredstva ili lijeka:

- (103) Evo nekoliko načina na koje možete isprobati eterično ulje ružmarina kao sredstvo za obnavljanje i zgušnjavanje kose. ([URL](#))
- (104) Napravite domaće sredstvo za čišćenje kojim ćete lako ukloniti mrlje s namještaja. ([URL](#))
- (105) Alkoholna sredstva za dezinfekciju djeluju samo minutu... ([URL](#))
- (106) Na tržištu cijele Bosne i Hercegovine vlada nestašica lijeka Trulicity iz grupe lijekova za dijabetes. ([URL](#))
- (107) Miješanjem dva određena sredstva za čišćenje možemo da stvorimo hlor... ([URL](#))
- (108) Našli mu 500 tableta za potenciju... ([URL](#))

Ovim su konstrukcijama konkurentne namjenske konstrukcije u obliku genitiva s prijedlogom *protiv* (npr.: *lijek protiv stomaćnih bolova*), “ali samo u slučajevima kada se odnose na sprečavanje, otklanjanje negativnog procesa, budući da akuzativne konstrukcije s prijedlogom *za* imaju širi značenjski opseg jer pokrivaju i upotrebnopodručje koje se odnosi na postizanje pozitivnog efekta (npr.: *lijek za poboljšanje cirkulacije – *lijek protiv poboljšanja cirkulacije**)” (Omerović 2011: 112). Uprkos njihovoj konkurentnosti, uočili smo kako se u novinarsko-publicističkom stilu leksema koja znači kakav *lijek* redovnije javlja s genitivnom konstrukcijom s prijedlogom *protiv*, npr.:

- (109) Brazilski naučnici napravili vakcinu protiv ovisnosti o kokainu... ([URL](#))
- (110) Ugandanka osmislila lijek protiv malarije na bazi mlijeka. ([URL](#))
- (111) ...vakcinu protiv tumora imat ćemo do kraja decenije! ([URL](#))
- (112) Vakcina protiv koronavirusa bi mogla biti spremna krajem decembra ([URL](#))
- (113) ... u KBC-u Rijeka primila su novi lijek protiv covida... ([URL](#))
- (114) ... jer ponekad ni sve tablete protiv bolova nisu uvijek dopuštene. ([URL](#))

I uz imenicu *sprej* koriste se i genitivna konstrukcija s prijedlogom *protiv* i akuzativna konstrukcija s prijedlogom *za*, također onda kada se želi spriječiti negativan proces:

(115) U osobnu ljekarnu ne zaboravite uvrstiti i sprej protiv komaraca... ([URL](#))

(116) Uz sprej za komarce i još neke sitnice koje bi svaki turist ponio sa sobom na izlet, u ruksaku je pronađen... ([URL](#))

Treća je skupina ona u koju se uvrštavaju sintagme čiji upravni član označava određeni objekt u prostoru ili namještaj. Kao i prethodne skupine, i u ovoj upravni i zavisni član sintagme nose semantičko obilježje ‘neživo’:

(117) Nakon gradnje objekata za smještaj pritvorenika nedavno je asfaltirana... ([URL](#))

(118) ... te je njihova kabina za meditaciju na internetu prozvana sobom za plakanje i ormarom očajja. ([URL](#))

(119) Hrvatska pošta Mostar je stanovnicima Bijelog brijega osigurala prikladno mjesto za obavljanje poštanskih usluga. ([URL](#))

(120) Ako tražite mjesta za jelo u Zenici, evo nekoliko prijedloga... ([URL](#))

(121) Ovaj univerzitet ima ormar za plakanje ([URL](#))

Čak i onda kada zavisni član ima semantičko obilježje ‘živo’, u dubinskoj je strukturi zastupljena neka deverbativna imenica. U tim je primjerima zastupljena metonimija “predmet radnje za radnju” (usp. ... *prije nekoliko mjeseci je u sarajevskom naselju Bjelave pokrenuo **vrtić za kućne ljubimce***... ([URL](#)) – ... *prije nekoliko mjeseci je u sarajevskom naselju Bjelave pokrenuo **vrtić za čuvanje kućnih ljubimaca***...).

Četvrta se skupina odlikuje sintagmama u kojim upravni član označava garderobu. Ovakvi primjeri nisu učestali u korpusu. Zapravo se nekongruentni atribut u akuzativu s prijedlogom *za* koristi onda kada se iz semantičkih i gramatičkih razloga ne može zamijeniti kongruentnim atributom:

(122) Kapa za plivanje je najbolji način da zaštitite kosu... ([URL](#))

- (123) Haljina za svadbu ove žene naljutila je internet ([URL](#))

Javljuju se i primjeri koji se mogu iskazivati i kongruentnim i nekongruentnim atributom, npr. *skijaška odjeća* ([URL](#)) i *odjeća za skijanje* ([URL](#)), premda se češće iskazuju kongruentnim atributom s obzirom na to da se njime specificira značenje.

Petoj skupini pripadaju sintagme čiji upravni član obilježava prehrambeni proizvod i druge sirovine. Ni ovakvi primjeri nisu česti. Uobičajeni su na internetskim portalima posvećenim ishrani:

- (124) Umjetna crijeva za kobasice dijele se na crijeva koja... ([URL](#))
- (125) U posljednje vrijeme primjetne su drastične promjene cijena čokolada za kuhanje u marketima širom Bosne i Hercegovine. ([URL](#))

Šestu skupinu čine sintagme u čijem se upravnom članu javljaju imenice koje predstavljaju pisana i usmena jezička ostvarenja, a nekongruentnim atributom s prijedlogom *za* iskazuje se namjena koja je usmjerena korisnicima tih ostvarenja. Posrijedi su različite publikacije i različite vrste dokumenata:

- (126) Uspjeh ove pjesme prati i njezina neosporna prisutnost na vjenčanjima, posebice u povlaštenom mjestu pjesme za prvi ples... ([URL](#))
- (127) ... da je sud izdao nalog za hapšenje opozicionog čelnika... ([URL](#))
- (128) Ukrajina je i službeno podnijela zahtjev za članstvo u NATO-u. ([URL](#))
- (129) Neposredno nakon što je podnijela zahtjev za razvod... ([URL](#))
- (130) ... danas su potpisali Ugovor za izgradnju prvog islamskog centra u mjestu Kijevo... ([URL](#))
- (131) ... službenici Savezne policije provjerom su otkrili otvoreni nalog za njezino uhićenje. ([URL](#))

Sedmoj skupini pripadaju sintagme čiji upravni član obilježava ljudske ograne. Ovakvi primjeri nisu učestali u novinarsko-publicističkom stilu. Karakterističniji su za naučni stil (za prirodne nauke kakva je npr. biologija):

- (132) To je najčešći poremećaj organa za varenje. ([URL](#))
- (133) Oboljeli od bolesti organa za disanje i srca, zatim stari, trudnice i djeca trebali bi... ([URL](#))
- (134) S obzirom na to da su upravo pluća, kao dio organa za disanje, prva na udaru kiseonika... ([URL](#))

Osma je skupina ona koja podrazumijeva sintagme čijim se upravnim članom označavaju društvene i profesionalne grupe. Funkciju nekongruentnog atributa u akuzativu s prijedlogom *za* uobičajeno vrši deverbativna imenica. Takve konstrukcije česte su u korpusu istraživanja:

- (135) Sjednica Komisije za izbor i imenovanje Predstavničkog doma Federalnog parlamenta, prethodno sazvana za sutra, odgođena je... ([URL](#))
- (136) ... putem nadležnih federalnih inspektora i županijski organi za inspekcijske poslove, putem nadležnih županijskih inspektora... ([URL](#))
- (137) Odbor za vanjske poslove Europski parlament raspravljao o BiH... ([URL](#))
- (138) Na sjednici Komisije za financije i proračun Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine podržan je... ([URL](#))
- (139) Predstavnici Odbora za zaštitu prava Srba u Federaciji Bosne i Hercegovine pozvat će... ([URL](#))
- (140) ... kako je na moj prijedlog formirana Radna grupa za izradu jedinstvenih načela o sigurnosti... ([URL](#))
- (141) Komisija za vrijednosne papire FBiH tuži zamjenika predsjednika... ([URL](#))

Devetu skupinu predstavljaju sintagme s upravnim članom koji ima značenje institucija i ustanova. Omerović (2011: 115) tvrdi kako se upravnim članom ovakvih sintagmi može iskazivati određeni stepen institucionalnog djelovanja bez naznaka o vrsti djelatnosti (npr.: *centar, institut, odjeljenje, odsjek*), zatim institucije koje su vezane za određenu oblast (*fakultet, škola, klinika*) ili za sudsko-administrativne djelatnosti (*ministarstvo*,

uprava) ili pak za uslužne djelatnosti (*agencija, preduzeće*). Funkciju nekongruentnog atributa najčešće obnaša deverbativna imenica u akuzativu koja označava naučnu ili stručnu oblast djelovanja pojma u poziciji upravnog člana. Takvi su primjeri frekventni u korpusu istraživanja:

- (142) Cijepljenje stanovništva ne ide najboljim tempom, a u Bolnici za plućne bolesti u Travniku, prvoj brani protiv covida u kantonu, kažu kako... ([URL](#))
- (143) Centar za rehabilitaciju djece sa poteškoćama u razvoju 'Otac' počeo je sa radom... ([URL](#))
- (144) Centar za mirovne studije (CMS) u srijedu je u otvorenom pismu premijeru Andreju Plenkoviću upozorio... ([URL](#))
- (145) Odsjek za borbu protiv kompjuterskog kriminala Federalne uprave policije (FUP), zbog sve učestalijih internet prevara, upozorava... ([URL](#))
- (146) Odjel za droge u Sarajevu zaplijenio više od pola kilograma spida i marihuane. ([URL](#))
- (147) Na Klinici za ortopediju KCUS-a prvi put ugrađena reverzna endoproteza ramena... ([URL](#))
- (148) Preminuo student Fakulteta za saobraćaj i komunikacije... ([URL](#))
- (149) Podsjetimo, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku ustanovljeno je 2016. godine... ([URL](#))
- (150) Ured za reviziju ponovio je da je od vitalnog značaja... ([URL](#))
- (151) U Srednjoj školi za okoliš i drveni dizajn održana je svečanost... ([URL](#))

Treba napomenuti kako se umjesto nekongruentnog atributa u akuzativu u ovakvim konstrukcijama javlja i nekongruentni atribut u genitivu s eksplikativnim značenjem, osobito kad je posrijedi leksema *ministarstvo* (npr. *Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva BiH* ([URL](#)) i dr.), međutim Omerović napominje da te konstrukcije nisu sinonimne akuzativnim stoga što “akuzativni prijedložni oblik ima naglašeno značenje namjene, dok se genitivnim atributom zapravo ističe sama oblast djelovanja, ali ne i namjena” (Omerović 2011: 116).

Konačno, desetu skupinu sačinjavaju sintagme u kojoj poziciju upravnog člana čine riječi koje znače stručni i profesionalni angažman. Atributom u akuzativu s prijedlogom *za* izriče se naučna ili stručna oblast u kojoj djeluje pojam u nadređenoj poziciji ili se iskazuju sadržaj ili predmeti koje određena oblast obuhvata:

(152) Federalni ministar za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata Nedžad Lokmić saglasan je... ([URL](#))

(153) ... kaže ministar za boračka pitanja KS. ([URL](#))

(154) Prodekan za nastavu Arhitektonsko-građevinskog fakulteta u Banjoj Luci Maja Dodig prijavila je... ([URL](#))

Čini se da je u ovim konstrukcijama učestaliji nekongruentni atribut u genitivu s eksplikativnim značenjem (npr. *ministar rada i socijalne politike* ([URL](#)), *profesorica matematike* ([URL](#))). Omerović (2011: 116) napominje kako se u ovakvim primjerima preporučuje upotreba namjenske akuzativne konstrukcije (npr. *ministar za rad i socijalnu politiku*) jer ona eksplicitno izriče namjenu ili svrhu, a genitivom se namjensko značenje najčešće isključuje.

Na koncu možemo ustanoviti kako su neke skupine unutar ovog značenja izuzetno učestale (npr. sintagme u kojim upravni član upućuje na institucije i ustanove, zatim na pribor, oruđe ili instrument te na društvenu ili profesionalnu grupu), a neke pak nisu zastupljene u velikoj mjeri (npr. konstrukcije u kojim član u poziciji glave označava ljudske organe ili garderobu itd.).

4.4. Nekongruentni atribut u instrumentalu

U literaturi se temeljnim značenjima instrumentalna uobičajeno smatraju socijativno i značenje sredstva. Tako Belaj–Tanacković Faletar tvrde kako značenje društva i sredstva funkcioniraju “kao prototip cijele kategorije” Belaj–Tanacković Faletar (2014: 448). Brabec–Hraste–Živković (1970: 223–242) kao glavno značenje ističu oruđe. Nadalje, Silić–Pranjeković (2005: 234) za osnovno značenje uzimaju sredstvo, kojem je, kako napominju, blisko značenje društva, koje se najčešće izražava prijedlogom *s(a)*.

Na ovom mjestu treba spomenuti monografiju *Instrumental s prijedlozima u bosanskohercegovinskom jeziku* (2018) autorice Omerović. Naime, Omerović najprije izdvaja mišljenje Ivić (1954), koja je u svojoj monografiji *Značenja srpskohrvatskog instrumentalna i njihov razvoj* naznačila kako su elementarna značenja instrumentalna sredstva ili oruđa te socijativno. Ona se, naime, “moraju zajedno posmatrati s obzirom na različite momente koji ih međusobno povezuju” (Ivić 1954: 1, cit. prema Omerović 2018: 17). Sredstvo ili oruđe radnju koja se vrši označava “kao ciljnu (prijelaznu) akciju, a instrumentalni referent predstavlja sredstvo koje omogućava agensu vršenje glagolske radnje” (Omerović 2018: 17). Također se u vezi s tim značenjem spominje i “sprovodnička” te “omogućivačka” funkcija instrumentalna, kao i “posrednička” te “prividno sprovodnička” funkcija.⁹ S druge strane, socijativno značenje odražava “povezivanje lica koja vrše istu akciju” (isto: 18). U okviru toga razlikuju se socijativni i pseudosocijativni instrumental. Socijativna kategorija uključuje lica koja vrše istu akciju u isto vrijeme, dok pseudosocijativna obuhvata tipove kod kojih je pojam obilježen socijativnom konstrukcijom na neki način podređen pojmu s kojim stoji u zajednici, čineći njegovu dopunu ili odredbu privremenog ili stalnog karaktera.¹⁰

Što se tiče funkcije koju instrumental može vršiti u rečenici, Maretić (1963) izdvaja najprije adverbijal mjesto, vremena, sredstva ili oruđa, popratne okolnosti, potom objekta, leksičkog jezgra, a može biti i dopuna imenicama. Brabec–Hraste–Živković (1970) napominju kako instrumental bez prijedloga može biti dopuna imenicama, naročito onim postalim od glagola. O prijedložnom instrumentalu ističu da jedino prijedlog *za* može biti dodatak imenicama (v. Brabec–Hraste–Živković 1970: 242). Jahić–Halilović–Palić

⁹ V. Omerović (2018).

¹⁰ Isto.

(2000: 397–402), Silić–Pranjaković (2005: 312) i Belaj–Tanacković Faletar (2014: 491) navode primjere prijedložnog instrumentala u funkciji nekongruentnog atributa.

Naime, u okviru nekongruentnih supstantivnih sintagmi instrumental se može javiti i bez prijedloga i s prijedlozima. Dalje, nerijetko se javlja uz deverbativne imenice u poziciji upravnog člana, kada uobičajeno ima objekatsko značenje, dok su od adverbijalnih značenja najfrekventnija sredstvo, mjesto i način. Kad je u poziciji upravnog člana konkretna imenica, najučestalije značenje nekongruentnog atributa u instrumentalu jeste kvalitativno i mjesno. U korpusu je najzastupljenije objekatsko značenje, stoga će ono i biti obrađeno.

4.4.1. Objekatsko značenje

Nekongruentni atribut u instrumentalu s objekatskim značenjem nastaje nominalizacijom verbalnih sintagmi s daljim objektom. U njima je zavisni član uobičajeno stajao u obliku instrumentala – s prijedlozima ili bez njih – pa taj zavisni član i u nominaliziranoj strukturi zadržava gramatički oblik koji je imao u ishodišnoj konstrukciji (usp. *upravljati imovinom* > *upravljanje imovinom*, *miješati se s ljudima* > *miješanje s ljudima* i sl.). Omerović (2011) apostrofira da nekongruentni atribut u instrumentalu rijetko nastaje od daljeg objekta koji je u bazičnoj strukturi imao drugi oblik (npr. *pobijediti neprijatelja* > *pobjeda nad neprijateljem*). Dalje, u poziciji upravnog člana ovakvih nekongruentnih supstantivnih sintagmi nalaze se deverbativne imenice, dok zavisni član mogu biti i deverbativne i konkretne imenice. Isto tako, zavisni član može stajati u instrumentalu bez prijedloga, ali i s prijedlozima (*s(a)*, *za* i *nad*).

Omerović (2011) nekongruentne supstantivne sintagme dijeli u više skupina.¹¹

Prvu skupinu čine sintagme čiji atributi znače sredstvo te stoje u besprijedložnom instrumentalu. Pronađeni su primjeri u kojim je upravni član imenica nastala od glagola *baviti se* i *manipulirati*:

(155) Bavljenje onim što najviše volim pomaže mom ozdravljenju. ([URL](#))

(156) Stručnjaci kažu da je bavljenje sportom i tijekom zimskih dana bitno...

¹¹ Cjelokupna podjela na skupine unutar ovog značenja izvršena je prema Omerović (2011).

([URL](#))

(157) Za uspješno razlikovanje detalja i manipuliranje predmetima važna je i...

([URL](#))

(158) ... ima samo jedan cilj a to je manipuliranje narodom... ([URL](#))

(159) ... govorio je o psihofizičkom razvoju djece i odraslih, uspjehu mostarske plivačice Lane Pudar, uvjetima potrebnim za bavljenje plivanjem u Mostaru i drugim temama. ([URL](#))

(160) ... može koristiti TikTok “kao alat za manipuliranje cijelom Amerikom”.

([URL](#))

Pronađeni su i primjeri u kojim se atribut s ovim značenjem iskazuje socijativnim prijedlogom *s(a)*, što predstavlja kolokvijalnu upotrebu instrumentala sredstva budući da se standardizirani oblik značenja sredstva iskazuje besprijedložnim instrumentalom. Premda nisu frekventni, ovakvi su primjeri u korpusu ipak zastupljeni, uobičajeno s imenicom *manipuliranje/manipulacija*.

(161) ... manipuliranje sa sudbinama istinskih žrtava i njihovih obitelji... ([URL](#))

(162) Manipuliranje sa najosjetljivijim osjećanjima Bosanaca i Hercegovaca radi političke rasprave... ([URL](#))

(163) ... Interpol je zbog manipulacija sa sustavom promijenio pravilo... ([URL](#))

Narednoj skupini pripadaju sintagme u kojim je zavisni član atribut sa značenjem nosioca stanja. U tim je slučajevima atribut leksema koja na sebi trpi vršenje glagolske radnje (Omerović 2011: 143), dakle obuhvaćen je tim vršenjem. Otuda je upravna imenica u takvim sintagmama postala od glagola koji znače vladanje čime: *vladati, gospodariti, rukovoditi, dominirati, upravljati, baratati* i dr.:

(164) Zatekli smo kaos u Agenciji za upravljanje oduzetom imovinom. ([URL](#))

(165) I u jednom trenutku, najvjerojatnije zbog lošeg baratanja oružjem... ([URL](#))

(166) Ali na početku je cilj bio vladanje palačom... ([URL](#))

- (167) Pitanje rukovođenja organom uprave bit će riješeno u najkraćem roku...
([URL](#))
- (168) Ovladavanje vještinom pisanja za dijete je važan korak u životu. ([URL](#))
- (169) Gospodarenje rudnikom donijelo mu je veliku moć ([URL](#))
- (170) ... a “Forbes” ga je prepoznao nakon što je preuzeo rukovođenje posrnulom njemačkom kompanijom... ([URL](#))
- (171) ... kada će simbolično predati rukovođenje strankom... ([URL](#))

Isto su tako zapaženi primjeri u kojim se atribut sa značenjem sredstva iskazuje konstrukcijom $s(a) + I$, što, kao i u prethodnoj grupi, predstavlja kolokvijalnu upotrebu prijedloga $s(a)$ uz instrumental sredstva. Takvi primjeri nisu frekventni u korpusu, a pronađena su dva:

- (172) ... koje bi trebale omogućiti bolje upravljanje sa sadržajem koji se prikazuje... ([URL](#))
- (173) ... što se zove rukovanje, baratanje s ubojitim sredstvima... ([URL](#))

Pored besprijedložnog instrumentala u ovoj se skupini javlja i prijedlog *nad*. U takvim je konstrukcijama zastupljeno značenje nadređenog odnosa nominativnog referenta prema zavisnom instrumentalnom referentu:

- (174) ... a vladanje nad strankom i njena samovolja je drugo. ([URL](#))
- (175) ... kojom je upravljanje nad novom džamijom prebačeno Upravi za religijska pitanja... ([URL](#))
- (176) Bošnjačka politička dominacija nad Hrvatima posljedično vodi ka...
([URL](#))
- (177) ... nikakva dominacija manjine nad većinom... ([URL](#))

Prijedlog *nad* javlja se i u sintagmama u kojim poziciju upravnog člana obavlja i određena konkretna imenica, *nomen agentis*, a uobičajeno su to riječi *vladar* i *vladalac*. Takve su sintagme, naime, “nastale iz primarnih verbalnih struktura – *vladati ljudima*, *vladati*

podanicima, s tim da su prošle još jedan stupanj transpozicije iz *nomen actionis* u *nomen agentis*, te uza se zahtijevaju prisustvo prijedloga *nad*, koji naglašava značenje nadređenosti” (Omerović 2011: 144). Takvi su primjeri izuzetno rijetki, a to dokazuje i činjenica da smo pronašli samo jedan takav primjer:

(178) HDZ je umislio da je vladar nad Hrvatima u BiH ([URL](#))

U sljedeću se skupinu ubrajaju sintagme sa socijativnim značenjem. Atribut se u njima javlja s prijedlogom *s(a)*, a upravna riječ nastala je od glagola socijativnog tipa. U vezi s njima treba naglasiti kako “redovito pretpostavljaju uzajamnost u vršenju glagolske radnje, što podrazumijeva da radnja izlazi iz sfere vršioca prema instrumentalnom referentu, ali se istovremeno i vraća u nju” (Omerović 2011: 144). Takve su imenice nastale od glagola: *suradivati*, *razgovarati*, *družiti se*, *svadati se*, *sresti se*, *komunicirati* i sl.:

(179) Druženje s dječjom spisateljicom Milenom Jukić Bandić upriličeno je u vrtu... ([URL](#))

(180) Policiju je, navodno, pozvao njen suprug koji je rekao da je sama sebe povredila nakon svađe sa njim... ([URL](#))

(181) ... u oblikovanju suvremene kinematografije kroz suradnje s nekim od najinovativnijih svjetskih autora. ([URL](#))

(182) ... rečeno da će ministar Ismir Jusko tražiti razgovor sa federalnim ministrom Lasićem. ([URL](#))

(183) Posebno je bio dirljiv susret sa Franjom Džidićem... ([URL](#))

(184) Predočena je i komunikacija Edite Kalajdžić sa Fadilom Novalićem... ([URL](#))

(185) ... ali im je zabranjeno komuniciranje sa svjedocima... ([URL](#))

U upravnom članu unutar ovog značenja nerijetko se javljaju i imenice¹² *veza*, *povezanost*

¹² U ovoj se funkciji javlja i imenica *vezivanje*, no takav primjer nismo zabilježili (v. više u Omerović 2011: 145).

te *sprega*, a njima se iskazuje bliskost među pojmovima obuhvaćenim nominaliziranim glagolskim procesom. Takvi su primjeri dosta zastupljeni u korpusu, a izdvojeni su sljedeći:

- (186) ... te time stvorili uvjete za brži protok robe i bolju prometnu povezanost sa zemljama EU. ([URL](#))
- (187) Rutte je poručio da Nizozemska osjeća snažnu povezanost sa zapadnim Balkanom... ([URL](#))
- (188) ... zbog njegovih veza sa podzemljem i djelovanja protiv vlasti i države. ([URL](#))
- (189) ... a značajnu prijetnju za našu državu predstavlja sprega kriminalaca sa strukturama u različitim nivoima vlasti. ([URL](#))
- (190) ... izvršili pretrese zbog veza sa narkokartelom... ([URL](#))
- (191) Što se tiče međunarodnih i domaćih normi koje reguliraju povezanost pripadnika nacionalnih manjina sa svojim matičnim državama... ([URL](#))
- (192) ... Novak je rekao da njegova veza sa Srbijom jača iz dana u dan... ([URL](#))
- (193) Pojedini članovi zarad ličnih interesa, u sprezi sa resornim ministarstvom, pokušavaju vršiti... ([URL](#))

Pored toga, nadređeni član sintagme sa socijativnim značenjem može biti i imenica *rad*. Takve su strukture nastale procesom nominalizacije verbalnih sintagmi u kojim je upravni član glagol *raditi* s daljim objektom u intrumentalu s prijedlogom *s(a)*:

- (194) Ipak, to nije razlog da mi koji smo direktno uključeni u rad s djecom i mladim s poteškoćama... ([URL](#))
- (195) Temelji međuljudske komunikacije nastali su kao potreba za rad sa studentima... ([URL](#))
- (196) ... te im omogućiti da kroz praktičan rad sa stručnjacima iz Zavoda rade diljem BiH... ([URL](#))
- (197) Za njega je rad s mladima velika privilegija, posebno kako stari. ([URL](#))

U preposljednju skupinu uvrštavaju se sintagme s prijedlogom *za* s finalnim značenjem. Takve su sintagme nastale nominalizacijom verbalnih konstrukcija čiji nadređeni glagoli predstavljaju usmjerenost prema određenom cilju, kakvu težnju, nastojanje itd. Upravne deverbativne imenice postale su od glagola: *željeti*, *nastojati*, *težiti*, *žudjeti* i dr.:

- (198) Da je želja za saradnjom obostrana, potvrdio je... ([URL](#))
- (199) Žudnja za povratkom je intimna priča... ([URL](#))
- (200) ... ako vidimo nastojanje za raspadom... ([URL](#))
- (201) Njihova težnja za uspjehom često ih vodi... ([URL](#))
- (202) Je li želja za pomirenjem iskrena? ([URL](#))
- (203) Erdoganova žudnja za moći uništava Tursku demokraciju. ([URL](#))
- (204) ... u Majdakovim se romanima redovito prepoznaje težnja za lakim fabuliranjem... ([URL](#))
- (205) Uostalom, te su se težnje za podjelom očitovale u... ([URL](#))
- (206) Žudnja za kruhom i tjesteninom skriva manjak dušika. ([URL](#))

U upravnoj se poziciji može javiti i imenica *potreba*:

- (207) Učestala potreba za slatkim može biti prvi alarm... ([URL](#))
- (208) Jedna je potreba za pripadanjem... ([URL](#))
- (209) ... da bi se dala opća preporuka dnevnih potreba za vodom. ([URL](#))
- (210) ... a u Bosni i Hercegovini postoji hitna potreba za reformom... ([URL](#))
- (211) Postoji potreba za političkom stabilnošću... ([URL](#))

U korpusu se imenice *težnja* i *nastojanje*, premda rijetko, javljaju i u obliku dativa s prijedlogom *k(a)* sa značenjem apstraktnog ciljnog kretanja (npr. *težnja ka istini* ([URL](#)), *nastojanje ka unapređenju* ([URL](#))), “no one nisu sinonimne budući da je svaki konstrukcijski model obilježen svojim općim padežnim značenjem, kao i značenjskim obilježjima prijedloga u okviru date konstrukcije” (Omerović 2018: 147). Palić (2010: 334) tvrdi da se konstrukcije s prijedlogom *k(a)* danas odlikuju suženom upotrebom.

Konačno, posljednju skupinu čine sintagme s leksemom *pobjeda* u poziciji nadređenog člana sintagme. Atribut se u takvim konstrukcijama javlja s prijedlogom *nad* premda su takve sintagme nastale nominalizacijom verbalnih s bližim objektom (usp. *pobijediti protivnike* > *pobjeda nad protivnicima*). Takvi su primjeri:

- (212) Hrvatska ga je počela pobjedom nad domaćinom Srbijom... ([URL](#))
- (213) Srbija u finalu Olimpijskih igara u vaterpolu nakon pobjede nad SAD-om ([URL](#))
- (214) Pobjeda nad Italijom vodi nas dalje... ([URL](#))
- (215) Pobjeda nad fašizmom je trajna i ne može biti zamijenjena ničim drugim. ([URL](#))

U vezi s ovakvim primjerima treba naglasiti kako u sintagmama s upravnom leksemom *pobjeda* može biti zastupljen i nekongruentni atribut u obliku genitiva, npr. *pobjeda Italije*. Međutim Omerović (2011: 146) tvrdi kako instrumental s prijedlogom *nad* preciznije određuje odnos agensa i pacijensa. Naime, konstrukcija *pobjeda Italije* može imati i agentivno i objekatsko značenje (dakle da je Italija pobijedila, ali i da je pobijeđena), a instrumental s prijedlogom *nad* iskazuje najčešće objekatsko značenje. Instrumentalom se, dakle, precizira značenje (objekatsko).

Na osnovu svih istaknutih primjera možemo ustanoviti kako je nekongruentni atribut u obliku instrumentala s objekatskim značenjem veoma frekventan u novinarsko-publicističkom stilu. Najfrekventnija su značenja atributa u konstrukcijama u kojim je imenica u poziciji upravnog člana nastala od glagola sa značenjem vladanja čime, zatim u kojim je nadređeni član imenica *žudnja*, *težnja*, *želja* i sl., kao i one čiji je upravni član imenica *veza*, *povezanost* te *rad*.

4.5. Nekongruentni atribut u lokativu

Tradicionalne gramatike (Lalević 1962: 73; Minović 1987: 142; Maretić 1963: 592; Stevanović 1989: 488; Silić–Pranjeković 2005: 230; Jahić–Halilović–Palić 2000: 195) naglašavaju kako je prototipno značenje ovog padeža mjesno. Omerović (2011: 156) tvrdi kako lokativ “podrazumijeva statičnost ili minus-kretanje, mirovanje, odnosno kretanje u zatvorenom prostoru koje se shvata kao statičnost, kretanje unutar granica pojma označenog lokativom”.

Lokativ se od drugih kosih padeža razlikuje po tome što se upotrebljava isključivo s prijedlozima. Riječ je o prijedlozima *u, na, o, po, pri*. Treba nagovijestiti kako određeni autori navode da se i *prema* slaže s lokativom. Tako Maretić (1963: 593) ističe lokativna značenja *protivštine* i *razmjera*, koja se iskazuju prijedlogom *prema* (npr. *hoće jednom biti prema glavi, jali mojoj jali prema tvojoj; a jadan ti prema njemu Marko* – istaknula A. Š.). Isto tako, Minović (1987: 130) apostrofira kako se “[p]rijedlozi *nasuprot, naspram, uprkos* upotrebljavaju [se] još i s genitivom, a *prema* s lokativom”. Postoje autori koji smatraju da je *prema* i dativni i lokativni prijedlog. Tako Jahić–Halilović–Palić (2000: 296) također naznačuju kako se prijedlog *prema* slaže s dativom kad se obilježava smjer kretanja, upravljenost cilju, a s lokativom kad “označava mjesto radnje, kretanje po mjestu”. Identičan stav zastupa i Kovačević (1981: 15).

U vezi s tim valja istaći Palićevo zapažanje kako u razrješivanju ovakvih dilema treba poći od toga da je “osnovna semantička funkcija prijedloga u zajednici s padežima preciziranje njihova (tj. padežnoga) značenja” Palić (2010: 296). Dalje navodi kako se bosanski dativ oblikovao kao besprijedložni padež, pa je logično pretpostaviti kako se on “oduvijek odlikovao općom semantikom koja je bila istaknutija i isprofiliranija nego u bilo kojeg drugog padeža koji je pokazivao više sklonosti ka kombiniranju s prijedlozima” (isto: 297). Prema tome, čak i da je dativ prihvatao neki prijedlog uza se, tim se prijedlogom morala odražavati neka njegova semantička potkategorija. Autor dalje naglašava da je to najprije kategorija direktivnosti, odnosno

“izvorno kategorija alativnog dativa, koja u osnovi podrazumijeva fizičko kretanje ili usmjerenost prema dativnom referentu, te kategorija dativa ‘ophođenika’, u kojoj fizičko kretanje ili usmjerenost u procesu apstrahiranja prerasta u zauzimanje odnosa prema dativnom referentu. Najbolju potvrdu tome pruža

činjenica da je prvi izvorni dativni prijedlog upravo bio izrazito direktivni (alativni) prijedlog *k*, te da se svi dativni prijedlozi koji su se kasnije razvili semantički mogu dovesti u vezu s prijedlogom *k*, tj. da su u osnovi direktivne naravi. Prema tome, sasvim je osnovano i opravdano pretpostaviti da se dativnim prijedlogom ne može smatrati nijedan prijedlog koji svojim značenjem sasvim jasno ne odražava neku od semantičkih potkategorija dativa. (...) Ovaj zahtjev posebno dobija na značaju pri rasvjetljavanju odnosa dativa i lokativa” (Palić 2010: 296).

Mi ćemo slijediti Palićevo mišljenje i prijedlog *prema* nećemo svrstavati u lokativne prijedloge.

Kad je riječ o funkcijama lokativa, najčešće vrši funkciju daljeg objekta, zatim adverbijala mjesta, ali i nekongruentnog atributa. U korpusu su u okviru nekongruentnih supstantivnih sintagmi najčešći atributi s mjesnim i objekatskim značenjem, a mi ćemo obraditi mjesno kao prototipno značenje ovog padeža.

4.5.1. Mjesno značenje

Kad je posrijedi nekongruentni atribut s mjesnim značenjem, treba napomenuti da Kovačević (1981) izdvaja one koji stoje uz konkretne i one koji dolaze uz deverbativne imenice. Autor napominje da su nekongruentne supstantivne sintagme s upravnom deverbativnom imenicom nastale nominalizacijom glagolskih sintagmi, a “[j]edna glagolska sintagma postajala je supstantivnom tako što je kategorijalnim preobražavanjem glagola u imenicu podređeni član koji je uz glagol bio adverbijalna oznaka sad uz imenicu postajao atributom” (Kovačević 1981: 10), a za primjer navodi preobrazbu *otići u grad* > *odlazak u grad*. Dakle kategorijalna preobrazba glagola *otići* dovodi do promjene funkcije podređenog člana u nekongruentnoj supstantivnoj sintagmi – sintaksema *u grad* više nije adverbijal već atribut. S druge strane, napominje kako su nekongruentne supstantivne sintagme čiji je nadređeni član konkretna imenica nastale sažimanjem glagolskih konstrukcija (iz stilskih ili jezičkoekonomičnih razloga) – ono što

se nalazilo između dviju imenica oduzeto je, pa ono što je bilo adverbijalna odredba u kontaktu s drugom imenicom postalo je atribut, ali je zadržano mjesno značenje (Kovačević 1981: 10), npr. *koliba koja se nalazi na brdu* > *koliba na brdu*. Dalje, unutar nekongruentnog atributa s mjesnim značenjem spominje orijentaciono, lokaciono i ciljno značenje. Ta se značenja javljaju s prijedlozima *u*, *na*, *po*. Kako je rečeno, nadređeni član u nekongruentnim supstantivnim sintagmama može biti konkretna i deverbativna imenica. Sintagme s konkretnom upravnom imenicom predstavljaju “lokalizator u čijim je okvirima (unutar njega ili na njegovoj površini) lociran pojam obilježen upravnim članom” (Omerović 2011: 158). Atributi u takvim slučajevima dolaze s prijedlozima *u*, *na* i *po*, međutim pronađeni su primjeri za *u* i *na*.

Prijedlogom *u* iskazuje se značenje intralokativnosti, odnosno lokalizator u čijim se granicama nalazi ono što je obilježeno upravnim članom:

- (216) Škola u Teksasu, Charles Middle School, je učenicima zabranila oblačenje u crno... ([URL](#))
- (217) Most u banjalučkom naselju Česma neće spojiti samo dvije obale... ([URL](#))
- (218) ... sve je krenulo na školskom dvorištu u selu kod Mladenovca. ([URL](#))
- (219) Dan ranije, izvlačili su zmije i iz privatnih kuća u Željuši i Brkića ulici. ([URL](#))
- (220) U naselju Požarike u Gradačcu Mehmed Selimović je sinoć usmratio... ([URL](#))
- (221) Vatra "progutala" pijacu u naselju Otoka... ([URL](#))

Prijedlog *na* izražava značenje supralokativnosti, odnosno smještenost nadređenog člana sintagme na gornjoj površini ili strani lokalizatora:

- (222) Izraelska naselja na Zapadnoj obali i u istočnom Jeruzalemu, kao i režim povezan s njima, uspostavljeni su... ([URL](#))
- (223) Kupci su se potukli zbog zadnjeg brašna na polici... ([URL](#))
- (224) ... nije osigurala preminulima spokoj u gradu na Neretvi. ([URL](#))
- (225) ... osim o prepoznatljivom rimskom mostu na rijeci Šujic... ([URL](#))

Kovačević (1981: 19) tvrdi da jedan broj prijedložno-padežnih konstrukcija u funkciji atributa s lokacionim značenjem iskazuje značenje prebivališta. Nadređeni je član takvih sintagmi obavezno živo biće, a zavisnim članom (tj. nekongruentnim atributom) obilježava se mjesto u kojem to biće živi. Podređeni član sintagme javlja se s prijedlogom *u i na*:

- (226) Za hrvatski narod u BiH važna je demokratizacija... ([URL](#))
- (227) Žene u Bosni i Hercegovini se suočavaju svakodnevno s različitim izazovima. ([URL](#))
- (228) Djeca u Gazi često traže hranu... ([URL](#))
- (229) Naime, mačke u Istanbulu su jedna od najvećih atrakcija... ([URL](#))
- (230) Jedan od lavova u zoološkom vrtu na nigerijskom sveučilištu ubio je čuvara... ([URL](#))
- (231) Prema tom popisu, ukupan broj stanovnika na Kosovu je oko 1,8 milijuna... ([URL](#))
- (232) Glavni epidemiolog na Islandu usto je uputio poziv... ([URL](#))

Omerović (2011: 160) napominje da pored mjesnog takve konstrukcije sadrže i posesivno i ablativno značenje, međutim mjesno je dominantno.

Dalje Kovačević (1981: 19) ističe i sintagme čiji nadređeni član predstavlja zanimanje osobe, a zavisni član, tj. atribut, upućuje na mjesto gdje ta osoba radi. I ovakve konstrukcije izriču se prijedlozima *u i na*:

- (233) Mirsada Čolaković predložena za ambasadoricu BiH u Turskoj ([URL](#))
- (234) Vijećnik u Općinskom vijeću Stari Grad Alija Begić odlučio je... ([URL](#))
- (235) To objašnjavaju činjenicom da strani radnici u Hrvatskoj mogu mijenjati poslove... ([URL](#))
- (236) Bivša profesorica u jednoj srednjoj školi u Mariboru osuđena je na... ([URL](#))
- (237) ... radnici na pumpi su čuli eksploziju... ([URL](#))

(238) Ugledni profesor na Fakultetu političkih nauka Enver Demirović preminuo je... ([URL](#))

Batistić (1972) izdvaja i mjesne konstrukcije s prijedlogom *pri*, premda je takva upotreba tog prijedloga ograničena na nekoliko riječi. U pitanju su pojmovi “u lokativu sa značenjem raznih institucija (primjer pokazuju da najčešće i imenica, osim kad se radi o živom stvoru, koju ovaj lokativ determinira, ima takvo značenje, doduše u odnosu prema pojmu u lokativu kao manja jedinica prema većoj) a značenje se redovno čuva supstitucijom predloškog izraza *u delokrugu*” Batistić (1972: 187). U novinarsko-publicističkom stilu izuzetno su frekventni primjeri s nadređenim sintaksemama *ministarstvo*, *univerzitet*, *služba*, *sektor* te leksemom koja ima obilježje ‘živo’:

(239) ... i dobra je vijest da radne skupine pri Federalnom ministarstvu branitelja rade na istima. ([URL](#))

(240) ... naši međunarodni partneri i Centar za kršenje ljudskih prava i ratne zločine pri Ministarstvu domovinske sigurnosti odlučni su... ([URL](#))

(241) Katarska državna ministrica za međunarodnu suradnju pri Ministarstvu vanjskih poslova ove zaljevske zemlje... ([URL](#))

(242) ... riječi su koje je Adnan Čakalović, viši stručni suradnik Sektora za izbjeglice i raseljena lica pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice jučer 6. siječnja telefonski uputio... ([URL](#))

(243) Pri tome je ravnatelj Uprave za regionalni razvoj pri Ministarstvu regionalnoga razvoja i fondova Europske unije istaknuo... ([URL](#))

(244) Predavanje je organizirao Centar za balkanske studije pri Internacionalnom univerzitetu u Sarajevu. ([URL](#))

(245) ... koji vodi Centar za istraživanje zaraznih bolesti pri univerzitetu u Minnesoti. ([URL](#))

(246) Skrenuo sam pozornost Angelini Eichhorst, direktorici za zapadni Balkan pri Europskoj službi za vanjske poslove... ([URL](#))

Što se tiče nekongruenih supstantivnih sintagmi čiji su upravni članovi deverbativne imenice, već je spomenuto da su nastale nominalizacijom verbalnih sintagmi s adverbijalnom odredbom mjesta u jednakom gramatičkom obliku. Atributi se u tim konstrukcijama javljaju s prijedlozima *u*, *na* i *po*.

Prijedlogom *u* ispoljava se značenje intralokativnosti:

- (247) Zbog ubistva žene u naselju Požarike, kod Gradačca, slobode je lišen jedan muškarac. ([URL](#))
- (248) Liječenje u Sveučilišnoj kliničkoj bolnici je najveća korist za narod ovdje... ([URL](#))
- (249) Saznajte sve o mogućnostima studiranja u Sloveniji ([URL](#))
- (250) Noćenje u Lovrenovom hotelu za dvije osobe u apartmanu s balkonom u ovom periodu sezone iznosi 548 eura. ([URL](#))
- (251) Danas popodne, u 15 sati, takmičenje u Mostaru zvanično počinje... ([URL](#))
- (252) Plivanje u hladnoj vodi može pomoći... ([URL](#))

Prijedlogom *na* iskazuje se supralokativnost. Takvi primjeri nisu zastupljeni kao primjeri s prijedlogom *u*:

- (253) ... a boravak na Arefatu je obaveza svakog hadžije... ([URL](#))
- (254) ... da razmotre mogućnost prekida obavljanja poslova na otvorenom u periodu od 12 do 16 sati... ([URL](#))
- (255) Kupreške udruge zabrinute zbog proizvodnje magnezija na području općine. ([URL](#))
- (256) Gradnja Mosta mira na rijeci Spreči trebala je započeti 2021. godine... ([URL](#))

Napokon, kada je u pitanju atribut s mjesnim značenjem iskazan prijedlogom *po*, treba reći kako smo pronašli mali broj primjera. To ukazuje na nisku frekventnost ovih konstrukcija. Batistić (1972: 186) apostrofira kako se lekseme uz koje se javlja *po* + *L*

klasificiraju u dva tipa. U jednom su slučaju posrijedi imenice u vezi s glagolima *dodira* (*udarci po rukama, milovanje po vratu, čuškanje po razredima*), a u drugom je slučaju riječ također o imenici, “samo što ovog puta postoji paralela sa adverbijalnom upotrebom” (...) uz obavezno prisutan poznati aspekt razmještenosti” (isto).

U vezi s prvim tipom u korpusu su pronađeni primjeri za sintagme u kojim su upravni članovi *udarac, milovanje* te *pljuska* (po nekom dijelu tijela), a za drugi tip uočen je primjer konstrukcije u kojoj je nadređeni član *putovanje*:

- (257) Na CUM-u su evidentirane ozljede glave, udarci po tijelu... ([URL](#))
- (258) Kad to kaže, milovanje po kosi se podrazumijeva. ([URL](#))
- (259) Zbog pljuske djetetu po uhu ili licu roditelji će biti kažnjeni ([URL](#))
- (260) Hrvatski građani ove godine većinom planiraju neko putovanje po Hrvatskoj i Europi... ([URL](#))

Ovakve konstrukcije nisu česte u korpusu. Batistić (1972: 205) napominje kako upotreba prijedloga *po* zahtijeva posebne uvjete u rečničnom okviru – dinamičnost u značenju nadređene supstantivne sintakse ili zavisnog pojma u lokativu (npr. *hodanje po svijetu*) te razmještenost.

Na kraju treba istaći kako primjeri ukazuju na to da su najčešće konstrukcije s prijedlogom *u* – bilo da je riječ o deverbativnim i deadjektivnim ili konkretnim imenicama – zatim konstrukcije s prijedlogom *na*, potom konstrukcije s prijedlogom *pri* te s prijedlogom *po*.

5. Adverbijalna kategorija riječi u funkciji atributa

Adverbijalna kategorija riječi u funkciji nekongruentnog atributa stoji u odnosu pridruživanja prema nadređenoj supstantivnoj riječi. Pridruživanje je “takva veza među članovima sintagme u kojoj se zavisnost jednog člana od drugoga ne izražava gramatičkim oblikom zavisnog člana, već njegovom gramatičkom funkcijom” (Jahić–Halilović–Palić 2000: 341). Službu atributa mogu obavljati sve adverbijalne sintakseme – prilozi, nepromjenjivi brojevi te brojevi koji su postali indeklinabilni, odnosno izgubili su svojstvo promjene.

Najprije ćemo kazati nešto o prilozima u ovoj funkciji.

5.1. Prilozi u funkciji atributa

U tradicionalnoj se literaturi ne napominje da prilozi mogu imati funkciju atributa (v. npr. Brabec–Hratse–Živković 1970: 197 i Maretić 1963: 522–525). Znika tvrdi kako je jedan od razloga da se teže prihvati mogućnost da i prilog bude uvršten u attribute to što se “na sintaksu pretežno gledalo s morfološkog aspekta” Znika (1987: 195). Tako se, tvrdi autorica, smatralo da je pojedina vrsta riječi, “koja je kao vrsta riječi određena pripadnošću svojem razredu i svojim gramatičkim značenjem, predodređena da u rečenici preduzme neku sintaksičku funkciju” (isto). Iz toga proizlazi stav da je između vrste riječi i neke od sintaksičkih funkcija postojao uzajamno jednoznačan odnos – “prilog je kao vrsta riječi prvenstveno bio predodređen da bude uvršten kao AO, glagol kao predikat, a imenica kao S ili O” (isto). Međutim, kako autorica napominje, po drugom shvatanju odnosa sintakse i morfologije sintaksa je nadređena morfologiji. Stoga se i nekoj vrsti riječi namjenjuju sintaksičke funkcije, pri čemu se uzimala u obzir pogodnost neke vrste riječi za određenu sintaksičku funkciju, no “prikladnost neke riječi za uvrštavanje u neku sintaksičku funkciju nije ograničavajući faktor” (isto). Zaključuje da odnos između morfologije i sintakse ipak nije uzajamno jednoznačan.

Atributi čiju funkciju obnašaju prilozi nastali su na dva načina: sintaksičkom kondenzacijom ili elidiranjem predikativnih elemenata iz atributske klauze (*ulica lijevo*)

te nominalizacijom verbalnih sintagmi s prilogom u funkciji adverbijala (*odlazak tamo*)¹³. U korpusu su najčešća značenja priloga u službi atributa mjesno i vremensko, zatim načinsko, a pronađen je i primjer za dopusno.

Kad je riječ o mjesnom značenju priloga u funkciji atributa, treba reći kako smo uvidjeli da se njime najčešće iskazuje orijentiranost s obzirom na stranu svijeta. U poziciji upravnog člana sintagme mogu se pojaviti deverbativne ili konkretne imenice, dok funkciju atributa obnašaju mjesni prilozi. Te su konstrukcije izrazito frekventne u korpusu:

- (261) ... a četiri su putnika ozlijeđene u padu sportskog zrakoplova u šumi južno od Kerestinca... ([URL](#))
- (262) Riječ je o mjestu na glavnoj cesti istočno od Kijeva... ([URL](#))
- (263) Bujična poplava usmrtila je četiri osobe u subotu u okragu sjeverno od Philadelphije... ([URL](#))
- (264) ... što su tijela petero osoba pronađena u jednom stanu sjeveroistočno od Pariza. ([URL](#))
- (265) Skup u Florenceu, gradiću jugoistočno od glavnog grada Phoenixa bit će prvi... ([URL](#))
- (266) ... započeo je 6. travnja potragu za olupinom u Južnom kineskom moru sjeverozapadno od najvećeg filipinskog otoka... ([URL](#))
- (267) poginulog u lavini jugozapadno od Mont Blanca u Francuskim Alpama... ([URL](#))
- (268) Satelitske snimke vojne baze jugoistočno od glavnoga grada Bjelorusije Minska čini se da pokazuju... ([URL](#))

Osim toga, pronađeni su i primjeri u kojim se prilogom u ovoj službi određuje “položaj nadređenog člana ukazujući na prostornu relaciju prema govornom licu ili govornoj situaciji, ili pak ukazujući na prostornu relaciju prema nekom drugom u kontekstu implicitno ili eksplicitno izraženom pojmu ili situaciji” (Omerović 2011: 182–183). I

¹³ Omerović (2011) navedene primjere preuzima od Kovačevića (1992).

ovakvi su primjeri učestali:

- (269) Tada će kralj reći onima sebi zdesna... ([URL](#))
- (270) Memorandum s EU-om državni vrh Srbije vidi kao korak bliže početku eksploatacije... ([URL](#))
- (271) ... po onome što ljudi spolja vide na depresivnim osobama je takva da... ([URL](#))
- (272) ... nisam sigurna da ljudi tamo znaju da je njezina reputacija najgora poslije 1999. ([URL](#))
- (273) Moramo našim ljudima ponuditi bolji normativni okvir, bolje uvjete za privređivanje i ostanak ovdje... ([URL](#))
- (274) ... preko klubova za koje nastupaju dobiju dozvole za boravak ovdje. ([URL](#))

Omerović u posebnu skupinu izdvaja¹⁴ apstraktnu lokaciju, a prilog u službi atributa u njima “funkcionira kao mjesna atributska odredba neekspliciranom subjekatskom genitivu zamjenice (npr.: *naređenje onih odozgo*) i dolazi u ovim nominaliziranim sintagmama u ulozi supstantivata” (Omerović 2011: 182). Tim se sintagmama ukazuje na superiornost određenih osoba. Prilogom u funkciji atributa ispoljava se društveni “položaj neimenovanog pojma (najčešće neke društvene grupe) prema nekom prostoru koji je kontekstom određen” (isto). S tim u vezi uočeni su primjeri:

- (275) Mislim da se nekim naredbama odozgo ne može napraviti... ([URL](#))
- (276) Destruktivni pokušaji spolja da se toj zemlji nametnu rešenja koja su suprotna volji makedonskih birača samo mogu da pogoršaju situaciju... ([URL](#))

Upravni član sintagme nerijetko je i neodređena zamjenica *neko* te zamjenica *onaj*, koje se često u datom kontekstu odnose na supstantiv *Bog*:

- (277) Niki Lauda, bivši svjetski prvak u Formuli 1, vjeruje da neko "odozgo"

¹⁴ Omerović ovu skupinu izdvaja prema Kovačević (1992).

pomaže Michaelu Schumacheru u borbi za život... ([URL](#))

(278) Neko odozgo sve to posmatra ([URL](#))

(279) “Neka to kaže onaj odozgo”, kratko je odrezao Papa. ([URL](#))

(280) Onaj gore je želio da se ovako rastanemo. ([URL](#))

Prilog u službi atributa s vremenskim značenjem izuzetno je frekventan. To pokazuju primjeri:

(281) ... koji je stoljeće kasnije doživio i slavnu filmsku obradu. ([URL](#))

(282) I stoljeće poslije svijet živi s posljedicama... ([URL](#))

(283) Stručnjaci su otkrili da već dvadesetak godina proljeće dolazi dan ranije... ([URL](#))

(284) ... bit će raspoređeno širom Francuske u nedjelju navečer... ([URL](#))

(285) ... da je u vježbama u ponedjeljak ujutro sudjelovao kineski nosač zrakoplova Shandong. ([URL](#))

(286) Redovno buđenje noću takođe može biti simptom apneje u snu. ([URL](#))

(287) U obuku je bilo uključeno gađanje i raketiranje ciljeva iz zraka danju i noću... ([URL](#))

(288) ... koji se zbio u subotu popodne na tramvajskoj stanici... ([URL](#))

(289) ... ima sposobnost nošenja širokog raspona pametnih bombi za udare danju i noću... ([URL](#))

(290) Ljetno računanje ove godine počinje 31. ožujka u dva sata ujutro... ([URL](#))

(291) Tjedan kasnije objavio je video... ([URL](#))

Primjeri poput (286) javljaju se i s nekongruentnim atributom (*Noćno buđenje može biti...* ([URL](#))).

Dakle vremenskim prilogom u funkciji atributa iskazuje se određeni vremenski odsječak u kojem je situirana nadređena leksema sintagme ili se to “vremensko situiranje određuje

u odnosu prema trenutku govora govornog lica ili prema nekom drugom u kontekstu označenom trenutku, odnosno periodu” (Omerović 2011: 182).

Prilozi u službi atributa s načinskim značenjem uglavnom iskazuju način realizacije glagolskog procesa iskazanog deverbativnom imenicom:

- (292) Učenje napamet je zastarjelo... ([URL](#))
- (293) Ništa se ne mijenja kada su u pitanju naša druženja i pjevanje uglas ([URL](#))
- (294) Razmišljanje naglas pomaže nam da materijalizujemo o čemu razmišljamo. ([URL](#))

Posebno skrećemo pažnju na sintakseme koje kada se

“posmatraju za sebe, bez veze sa suodnosnim jedinicama, imaju mjesno značenje (pristaju im, npr., pitanja *kuda?* i *odakle?*), a ako se svaka od njih postavi u odnos s jedinicom koja joj se značenjski suprotstavlja, tada one, u manjoj ili većoj mjeri, ovisno o naglašenosti suprotstavljanja i njegovoj prepoznatljivosti, gube mjesno, a dobivaju načinsko značenje” (Palić (2007: 29).

U korpusu su zapažena tri takva primjera:

- (295) Svako miješanje izvana i iznutra nije prihvatljivo... ([URL](#))
- (296) Vozač koji namjerava obaviti neku radnju vozilom na putu ili vozilo uključiti u promet, pomjeranje vozila udesno ili ulijevo, mijenjanje prometne trake, preticanje, obilaženje, zaustavljanje, skretanje udesno ili ulijevo, polukružno okretanje, vožnja unazad i slično smije početi takvu radnju samo ako... ([URL](#))
- (297) Do nezgode je došlo kada je vožnjom unatrag M.M. teretnim vozilom pregazio... ([URL](#))

Ovoj skupini pripadaju i one sintagme u kojim se prilogima *udesno* i *ulijevo* iskazuje stranačka pripadnost. *Ulijevo* predstavlja političku ljevicu, a *udesno* – političku desnicu, pa su samim tim ta dva priloga sučeljena u sistemu:

- (298) Skretanje udesno Europskog parlamenta će možda otežati izglasavanje...
([URL](#))
- (299) Prema jednom prijašnjem ispitivanju CSU nije profitirao od pooštrenja useljeničke politike i okretanja stranke udesno. ([URL](#))
- (300) Direktno.hr o analizi u stranci Most i skretanju ove stranke ulijevo...
([URL](#))

Najzad, prilog sa značenjem dopuštanja u službi atributa pronađen je u primjeru na društvenoj mreži X:

- (301) Čekanje uzalud, mučenje, patnju, suze neki ljudi vole da nazovu "ljubav"...
([URL](#))

U navedenom se primjeru ističe kako uprkos tome što postoji prepreka da se radnja iskazana deverbativnom imenicom dogodi, to ne sprečava izvršenje te radnje. Dakle prilog *uzalud* ukazuje da postoje razlozi da se čekanje ne dogodi, ali se ono ipak dešava. Da je u ovom slučaju dopusno značenje dominantno, pokazuje nam i ishodišna verbalna struktura (usp.: *čekanje uzalud* < *čekati iako je uzalud*).

Da rezimiramo. Što se tiče priloga u službi atributa, možemo konstatirati kako je najzastupljenije mjesno, i to značenje orijentiranosti s obzirom na stranu svijeta, zatim konstrukcije s vremenskim priložima u službi atributa, potom konstrukcije s načinskim priložima te na kraju sintagme s atributom sa značenjem dopuštanja.

5.2. Brojevi u funkciji atributa

U adverbijalnu kategoriju riječi uvrštavaju se brojevi koji su nepromjenjivi i oni koji su izgubili svojstvo promjene. Jahić–Halilović–Palić govore o adverbijalnim kvantifikativnim sintagmama istaknuvši da se u njih uvrštavaju i one sintagme “u kojima je upravni član promjenjivi broj kad izgubi svojstvo promjene” Jahić–Halilović–Palić (2000: 355), navodeći primjere *od dvije košulje, dvadeset pet djevojčica* i sl. Takve su

sintagme vezane, što znači da među njihovim članovima postoji čvrsta leksičkosemantička veza i gramatička povezanost, pa zajedno popunjavaju pozicije u rečničnom ustrojstvu. Dakle nadređeni je član značenjski nepotpun i potreban mu je zavisni član za razumijevanje sadržaja. Valja napomenuti i da se uz glavne brojeve *dva*, *tri* i *četiri* u muškom i srednjem rodu zavisni član nalazi u obliku genitiva jednine, a u ženskom rodu u obliku nominativa množine. Dalje, uz glavne brojeve koji su oblikom imenice, npr. *stotina*, *hiljada*, *tisuća*, *milion* itd., zavisni je član u obliku genitiva množine, dok se uz zbirne brojeve zbirne imenice nalaze u obliku genitiva.

Značenje je ovih vrsta nekongruentnih sintagmi kvantitativno-kvalitativno, odnosno one iskazuju količinu onog što se pripisuje kao svojstvo nadređenoj leksemi sintagme. Ove se sintagme mogu javiti samo s prijedlozima. Pojam u nadređenoj poziciji najčešće je konkretna imenica sa semantičkim obilježjem i za ‘živo’ i za ‘neživo’. Tako su najčešći primjeri s prijedlogom *od*:

- (302) ... kako bi sastavili ansambl od pet glumaca... ([URL](#))
- (303) Za stan od 92 kvadrata potrebno je 220.000 KM... ([URL](#))
- (304) Bit će to samo novčanice od deset i dvadeset eura... ([URL](#))
- (305) Grupa od petero ljudi već dva mjeseca boravi... ([URL](#))
- (306) Ivanovića ubila grupa od pet ljudi... ([URL](#))
- (307) ... kaže da su mu kupci arapskog porijekla ponudili 700.000 KM za kuću od 100 metara... ([URL](#))
- (308) Skupina od pedesetak ljudi krenula je za muškarcem... ([URL](#))

Isto se značenje iskazuje i prijedložnim izrazom *u iznosu od*, s tim da je u upravnom članu takvih konstrukcija češća deverbativna nego konkretna imenica:

- (309) Podignuta optužnica protiv dvije osobe za poreznu utaju u iznosu od 228.016 KM... ([URL](#))
- (310) ... ima dug u iznosu od 3.323 maraka. ([URL](#))
- (311) Sredstvima iz FBiH u iznosu od 45 000 KM izgrađen potporni zid u MZ Kaćuni u Busovači. ([URL](#))

Pored toga, u ovim se sintagmama pojavljuje i prijedlog *do*, kojim se obilježava vremenska kvantifikacija sa značenjem anteriornosti:

- (312) Djeca do dvije godine ne bi trebalo da nose masku za lice ([URL](#))
- (313) ... već apeliraju na ublažavanje zabrana i omogućavanje osobama do 18 godina. ([URL](#))

U ovakvim se sintagmama zamjećuje i prijedlog *s(a)*:

- (314) Historijska građevina sa 117 soba u otmjenoj četvrti u Helsinkiju je dizajnirana... ([URL](#))
- (315) Anketirano je ukupno 634 menadžera hotela sa četiri zvjezdice i 523 iz hotela sa pet zvjezdica... ([URL](#))
- (316) Prodajem kuću s dva ulaza... ([URL](#))

Uočljive su i konstrukcije s prijedlozima *iznad* te *ispod* (uobičajeno kada se govori o godinama). Konstrukcija *iznad* + *G* ima značenje *starije od*, a konstrukcija *ispod* + *G* – *mlađe od*:

- (317) Oboljeli su uglavnom osobe iznad 30 godina... ([URL](#))
- (318) Njima se djeci ispod 18 godina ograničava vrijeme za igre... ([URL](#))

U korpusu se pronađen i prijedlog prijedlog *preko* – sam i u kombinaciji s prijedlogom *od*, a u oba slučaja iskazuje značenje *više od*. Takvi su primjeri vrlo rijetko zastupljeni:

- (319) S obzirom na to da mu je izrečena kazna preko pet godina zatvora... ([URL](#))
- (320) ... ili odšteta od preko 120 tisuća KM... ([URL](#))

Napokon, u vezanim sintagmama funkciju atributa može obavljati i količinski prilog. U toj se ulozi ponašaju kao i nepromjenjivi brojevi i javljaju se s prijedlozima uz određeni supstantiv koji stoji u genitivu množine:

- (321) Tako je sada moguće da EU uvesti stroži granični režim s više Frontexovih

vojnika. ([URL](#))

(322) Forticu posjetili deseci tisuća turista, u trendu izleti s više adrenalinskih aktivnosti... ([URL](#))

(323) Stvorili smo bazičniju tehnologiju s manje kamera... ([URL](#))

(324) U roku od nekoliko tjedana mlada kurdska Iranaka Mahsa Amini umrla je... ([URL](#))

Na temelju svih primjera možemo ustanoviti kako su najzastupljenije konstrukcije s prijedlogom *od*, zatim s prijedlogom *s(a)* i prijedložnim izrazom *u iznosu od*, dok su konstrukcije s prijedlozima *do*, *preko* (i *od preko*), *iznad* i *ispod* izuzetno rijetke.

6. Verbalna kategorija riječi u funkciji atributa

Verbalna kategorija riječi u funkciji atributa javlja se u sintagmama u kojim je upravni član redovito apstraktna imenica izvedena od glagola i pridjeva. Atribut je u takvim sintagmama izražen glagolom u obliku infinitiva, a uobičajeno je proširen zavisnim članom. Takvi su primjeri: *umijeće prikriti (istinu)*, *smjelost pronaći (krivce)*, *strah letjeti (avionom)*, *moć upravljati (ljudima)*, *sposobnost riješiti (probleme)* i sl. (v. Jahić–Halilović–Palić 2000: 347). Omerović (2011: 187) navodi i sintagmu *pravo zaključiti (ugovor)*, istaknuvši se leksema *pravo* uobičajeno javlja u okviru dekomponiranog predikata *imati pravo*, a on nema svoj semantički ekvivalent u jednoj glagolskoj leksemi. U korpusu je i pronađen primjer sintagme čiji je nadređeni član *pravo*, dok se druge navedene lekseme nisu našle u toj poziciji. Atribut u poziciji zavisnog člana eksplicira dodatni semantički sadržaj i upotpunjuje značenje cijele sintagme s obzirom na to da upravni član najčešće ima uopćeno značenje, pa zahtijeva dopunu u formi zavisnog člana (Omerović 2011):

(325) Ovog puta objavio je pisanu izjavu u kojoj je članu Predsjedništva BiH osporio pravo govoriti... ([URL](#))

- (326) Tek kada se izjasnimo i legitimiramo glede tog fenomena stječemo moralno pravo govoriti o različitim vrstama antifašizma... ([URL](#))
- (327) ... ima pravo braniti se nuklearnim oružjem... ([URL](#))
- (328) Schmidt nema pravo govoriti u ime međunarodne zajednice. ([URL](#))
- (329) Ali nemaju pravo blokirati. ([URL](#))

Umjesto ovih konstrukcija mogu se upotrijebiti istoznačne sintagme u kojim je zavisni član imenica u obliku genitiva. Takve su konstrukcije zastupljenije u korpusu:

- (330) ... poslodavci će najviše cijiniti vještine kao što su sposobnost rješavanja problema... ([URL](#))
- (331) Zakonodavci razmatraju mogućnost provjere podataka... ([URL](#))
- (332) ... kako bi umijeće suhozidne gradnje bilo upisano... ([URL](#))
- (333) Strah od letenja bio je jači... ([URL](#))

Možemo, dakle, ustanoviti da je verbalna riječ u funkciji atributa doista rijetka i da su češće istoznačne sintagme u kojim je zavisni član imenica u obliku genitiva.

7. Zaključak

U ovom je radu bilo riječi o nekongruentnom atributu u novinarsko-publicističkom stilu. Na samom je početku napravljen uvid u status nekongruentnog atributa u tradicionalnim gramatikama. Imali smo priliku vidjeti kako određeni broj gramatika ne navodi pojam *nekongruentni atribut* (npr. Belić 1998; Lalević 1962; Maretić 1963), a oni koji spominju taj pojam ističu da se u funkciji tog člana mogu naći samo imenice (Minović 1987). Definicije su, dakle, nepotpune. Mi smo u radu slijedili definiciju koju navodi Palić (u Jahić–Halilović–Palić 2000). Dalje smo govorili o kategorijama riječi koje se mogu naći u ulozi ove sintaksičke funkcije. Na prvom su mjestu supstantivi. Većina je rada i posvećena njima. Govoreći o genitivu, najprije smo ustanovili da je temeljno značenje tog padeža ablativno, a ne posesivno kako se u tradicionalnim gramatikama tvrdi. Međutim u službi nekongruentnog atributa frekventnije je posesivno značenje, pa smo o njemu i govorili. Istakli smo kako je u okviru nekongruentnih supstantivnih sintagmi ono što je obilježeno upravnom supstantivnom riječju posesum, a funkciju podređenog člana, tj. nekongruentnog atributa vrši posesor. U vezi s tim govorili smo o dvjema vrstama posjedovnih veza između posesora i posesuma: a) vezi tzv. neutuđivog posjedovanja i b) vezi tzv. otuđivog posjedovanja. Uočili smo da se iz težnje ka uprosječivanju sintakse nekongruentni atribut potiskuje i zamjenjuje kongruentnim stoga što kongruentni izdvaja, specificira značenje, a nekongruentni uopćava.

Što se tiče dativnog padežnog oblika, prije svega je bilo riječi o jezgrenom značenju tog padeža. U literaturi se za osnovno dativno značenje navodi cilj, usmjerenost. Međutim Palić (2010) spominje *osobu metu* koja je djelovanjem neke akcije pogođena, i upravo ta pogođenost osobe mete, koja učinak određene akcije koja se odvija u njejoj osobnoj sferi može protumačiti kao povoljnost ili nepovoljnost jeste temeljno određenje dativa. U okviru ovog padeža govorili smo o atributu s relacijskim značenjem. Primijetili smo da se to značenje dijeli na nekoliko skupina, a najizraženije su one sa značenjem podređivanja i podvrgavanja. Unutar tog značenja prototipne su konstrukcije sa semantičkim obilježjem 'živo'. Upravni su članovi takvih sintagmi deverbativne i, rjeđe, deadjektivne imenice.

Kad je u pitanju akuzativni padežni oblik, zapazili smo kako mu se uobičajeno pripisuje značenje bližeg objekta, no došli smo do saznanja kako se službe akuzativa bez prijedloga

i s prijedlozima razlikuju te da akuzativ s prijedlozima, između ostalih, može imati i značenje namjene, koje smo i obradili. Glavni je član nekongruentne supstantivne sintagme unutar tog značenja konkretna imenica, a zavisni član može biti neka konkretna ili deverbativna imenica s prijedlogom *za*. U okviru tog značenja razlikuje se deset skupina. Najčešće su one u kojim upravni član upućuje na institucije i ustanove, zatim na pribor, oruđe ili instrument te na društvenu ili profesionalnu grupu.

Od instrumentanih značenja istakli smo objekatsko. Supstantivne sintagme s tim značenjem nastale su nominalizacijom verbalnih sintagmi s daljim objektom. U njima je zavisni član uobičajeno stajao u obliku instrumentala – s prijedlozima ili bez njih – pa taj zavisni član i u nominaliziranoj strukturi zadržava gramatički oblik koji je imao u ishodišnoj konstrukciji (*upravljati imovinom* > *upravljanje imovinom*). Najfrekventnije su konstrukcije u kojim je imenica u poziciji upravnog člana nastala od glagola sa značenjem vladanja čime (*vladati, rukovoditi, upravljati, baratati*).

Konačno, kad je riječ o lokativu, istakli smo da se prijedlog *prema* ne ubraja u lokativne prijedloge (taj prijedlog, dakle, pripada dativu). Dalje smo uočili kako je najzastupljenije lokativno značenje u funkciji nekongruentnog atributa mjesno. Ono se iskazuje primjerima *u, na, po, pri*. Najzastupljenije su konstrukcije s prijedlogom *u*, zatim konstrukcije s prijedlogom *na*, potom konstrukcije s prijedlogom *pri* te s prijedlogom *po*. Kad je riječ o adverbijalnoj kategoriji riječi u ovoj funkciji, najprije smo govorili o prilozima. Došli smo do zaključka da je najzastupljenije mjesno, zatim vremensko, načinsko te dopusno značenje priloga. Potom smo govorili i o brojevima u ovoj funkciji. U adverbijalnu kategoriju riječi uvrštavaju se brojevi koji su nepromjenjivi i oni koji su izgubili svojstvo promjene. Brojevi se u službi atributa najčešće pojavljuju s prijedlogom *od*, zatim *s(a)* te prijedložnim izrazom *u iznosu od*. Rjeđe se javlja s prijedlozima *do, preko* (i *od preko*), *iznad* i *ispod*.

U ovoj se funkciji javljaju i količinski prilozima, koji se ponašaju isto kao brojevi.

Najzad, govoreći o verbalnoj kategoriji riječi u funkciji atributa spoznali smo da su takvi primjeri vrlo rijetki. Češća je upotreba istoznačne sintagme u kojoj je zavisni član imenica u obliku genitiva.

8. Izvori

<https://www.agroklub.com>

<https://akos.ba>

<https://azra.ba>

<https://avaz.ba>

<https://bonjour.ba>

<https://cazin.ba>

<https://www.dnevnik.ba>

<https://ekskluziva.ba>

<https://etto.ba>

<https://faktor.ba>

<https://federalna.ba>

<https://www.fokus.ba>

<https://www.hayat.ba>

<https://index.ba>

<https://ba.ingredientfood.com>

<https://www.intersport.ba>

<https://istraga.ba>

<https://izvor.ba>

<https://www.klix.ba>

<https://majkaidijete.ba>

<https://menzil.ba>

<https://mislioprirodi.ba>

<https://nap.ba>

<https://n1info.ba>

<https://preporod.info>

<https://pulsasfalta.ba>

<https://radiosarajevo.ba>

<https://raport.ba>

<https://saff.ba>

<https://www.slobodna-bosna.ba>

<https://source.ba/mobile/>

<https://stav.ba/>

<https://studomat.ba>

<https://tuzlanski.ba>

<https://www.vecernji.ba>

<https://x.com/ImeMiJeMi/status/1789189567918018683>

9. Literatura

1. Arsenijević, Nada (2003), “Akuzativ s predlogom u savremenom srpskom jeziku (I)”, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XLVI/1, Novi Sad: Matica srpska, 107–263.
2. Barić, Eugenija, Lana Hudeček, Nebojša Koharović, Mijo Lončarić, Marko Lukenda, Mile Mamić, Milica Mihaljević, Ljiljana Šarić, Vanja Švačko, Luka Vukojević, Vesna Zečević, Mageo Žagar (1999), *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine
3. Batistić, Tatjana (1972), *Lokativ u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku*, Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik
4. Belaj, Branimir, Goran Tanacković Faletar (2014), *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga prva. Imenska sintagma i sintaksa padeža*, Zagreb: Disput
5. Belić, Aleksandar (1998), *Opšta lingvistika. Izabrana dela Aleksandra Belića. Prvi tom. O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku. Knjiga I i II*, Priredila Milka Ivić, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Novi Sad: Budućnost
6. Brabec, Ivan, Mate Hraste, Sreten Živković (1970), *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga
7. Erdelji, Marija (2017), *Sintaktička obilježja publicističkoga stila (na primjeru hrvatskih dnevnih listova)*, (diplomski rad), Pula: Sveučilište Jurja Dobrile

8. Gojević, Mirta (2009), “Publicistički stil”, *Hrvatistika : studentski jezikoslovni časopis*, 3/3, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 23–30.
9. Hodžić, Jasmin (2021), *Sintaksička homonimija i ambigvitet. Tipovi sintaksičke dvosmislenosti*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Institut za jezik
10. Hudeček, Lana, Milica Mihaljević (2009), *Jezik medija. Publicistički funkcionalni stil*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
11. Jahić, Dževad, Senahid Halilović, Ismail Palić (2000), *Gramatika bosanskoga jezika*, Zenica: Dom štampe
12. Katičić, Radoslav (2002), *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika (treće, poboljšano izdanje)*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus
13. Katnić-Bakaršić, Marina (2001), *Stilistika*, Zenica: Dom štampe
14. Kovačević, Miloš (1981), “Atributi sa mjesnim značenjem u srpskohrvatskom standardnom jeziku”, *Književni jezik* 2, 10/2, Sarajevo: Odsjek za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta u Sarajevu, Odjeljenje za jezik Instituta za jezik i književnost u Sarajevu, 7–24.
15. Kuna, Branko (1999a), “O izricanju posvojnosti prijedložnim genitivnim izrazima”, *Jezikoslovlje*, 2/1, Osijek: Filozofski fakultet, 34–44.
16. Kuna, Branko (1999b), “Norma i posvojni genitiv bez odredbe”, *Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 47/1, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 1–9.
17. Lalević, S. Miodrag (1962), *Sintaksa srpskohrvatskoga književnog jezika*, Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Narodne Republike Srbije
18. Maretić, Tomo (1963), *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, (treće, nepromijenjeno izdanje)*, Zagreb: Matica hrvatska
19. Minović, Milivoje (1987), *Sintaksa srpskohrvatskog – hrvatskosrpskog književnog jezika za visoke škole. Rečenica, padeži, glagolski oblici*, Sarajevo: Svjetlost

20. Omerović, Mirela (2011), *Nekongruentni atribut u naučnom i administrativnom stilu bosanskoga jezika*, Sarajevo: Slavistički komitet
21. Omerović, Mirela (2018), *Instrumental s prijedlozima u bosanskome jeziku*, Sarajevo: Institut za jezik
22. Palić, Ismail (2007), *Sintaksa i semantika načina*, Sarajevo: Bookline
23. Palić, Ismail (2010), *Dativ u bosanskome jeziku*, Sarajevo: Naučna biblioteka "Slovo"
24. Palić, Ismail (2016), *Genitiv, prostor i prostorne slike (leksikon prijedloga)*, Sarajevo: Bosansko filološko društvo
25. Piper, Predrag, Ivana Antonić, Vladislava Ružić, Sveto Tanasić, Ljudmila Popović, Branko Tošović (2005), *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*, Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska
26. Silić, Josip, Ivo Pranjković (2005), *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga
27. Silić, Josip (2006), *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Zagreb: Disput
28. Stevanović, Mihailo (1989), *Savremeni srpskohrvatski jezik. Gramatički sistemi i književnojezička norma II. Sintaksa (četvrto izdanje)*, Beograd: Naučna knjiga
29. Znika, Marija (1987), "Jedan pogled na 'sročne' i 'nesročne' attribute: prilog kao atribut", *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 13/1, Zagreb: Institut za hrvatski jezik, 191–201.